

PROFESINIO MOKYMO
METODIKOS CENTRAS

Profesinis mokymas Lietuvoje 2008

CEDEFOP

European Centre
for the Development
of Vocational Training

REFERNET

Parengta pagal Europos profesinio mokymo pletotes centro (Cedefop) nacionaliniu pranešimu struktura

© Profesinio mokymo metodikos centras, 2009

Turinys

1. Bendra informacija – salygos žiniu visuomenei.....	4
1.1. Politinė ir socioekonominė situacija	4
1.2. Gyventojai ir demografinė statistika	4
1.3. Ekonominiai ir darbo rinkos rodikliai.....	5
1.4. Gyventojų išsilavinimas	6
1.5. Pagrindiniai terminai ir apibrėžimai.....	8
2. Švietimo plėtotes politika – tikslai, struktūra, instrumentai, prioritetai	10
2.1. Profesinio mokymo plėtotes politikos tikslai ir prioritetai	10
2.2. Europos instrumentu diegimas	12
2.3. Prognozuojama finansinės krizės itaka profesinio mokymo politikai.....	13
3. Teisine baze ir institucine sistema – salygu mokymuisi sudarymas	14
3.1. Pirminio profesinio mokymo įstatymine baze.....	14
3.2. Pirminio profesinio mokymo institucine sistema	14
3.3. Testinio profesinio mokymo įstatymine baze	16
3.4. Testinio profesinio mokymo institucine sistema	17
4. Pirminis profesinis mokymas	18
4.1. Bendra informacija apie pirminio profesinio mokymo sistema ir švietimo sistemos diagrama	18
4.2. Pirminio profesinio mokymo programos neturintiems pagrindinio išsilavinimo	19
4.3. Pirminio profesinio mokymo programos turintiems pagrindini išsilavinima	21
4.4. Pameistrystės profesinio mokymo organizavimo forma	22
4.5. Mokymosi alternatyvos jaunimui	22
4.6. Pirminio profesinio mokymo programos turintiems vidurini išsilavinima	23
4.7. Profesinis rengimas aukštojo mokslo lygmeniu	24
5. Testinis profesinis mokymas	26
5.1. Formalusis švietimas	26
5.2. Neformalusis švietimas	29
5.3. Bedarbių ir kitų asmenų, pažeidžiamų darbo rinkoje, mokymas.....	31
6. Profesijos mokytojų rengimas	33
6.1. Pedagoginio personalo profesiniame mokyme įvairovė	33
6.2. Pedagoginiai darbuotojai pirminiame profesiniame mokyme.....	35
6.3. Pedagoginiai darbuotojai testiniame profesiniame mokyme	37
7. Profesinio mokymo ir darbo rinkos poreikiu derme	39
7.1. Gebejimų poreikiu nustatymas.....	39
7.2. Patirtis gerinant atitikti tarp profesinio mokymo ir gebejimų poreikiu	41
8. Profesinis orientavimas mokymosi, karjeros ir užimtumo tikslais	42
8.1. Strategija ir įgyvendinimas	42
8.2. Tikslines grupes ir paslaugų teikimo metodai.....	43
8.3. Profesinio orientavimo personalas.....	44
9. Finansavimas: investicijos į žmonių išteklius	45
9.1. Pirminio profesinio mokymo finansavimas	45
9.2. Testinio profesinio mokymo ir suaugusiųjų švietimo finansavimas.....	47
9.3. Bedarbių ir kitų grupių, nepritapusių darbo rinkoje, finansavimas	48
9.4. Finansavimo mechanizmai.....	49
10. Profesinio mokymo statistika	50
10.1. Profesinio mokymo programų klasifikacija	50
10.2. Švietimo sritys	51
10.3. Ryšys tarp nacionalinių kvalifikacijų ir kvalifikacijų	52
Autoriai, informacijos šaltiniai, akronimai ir santrumpos	53
Priedas: Lietuvos švietimo sistema.....	58

1. Bendra informacija – salygos žiniu visuomenei

1.1. Politine ir socioekonominė situacija

Lietuva yra parlamentinė respublika. Aukščiausia istatymu leidimo institucija – Seimas, kuri sudaro 141 narys, išrinktas ketverių metų kadencijai. Aukščiausia šalies pareigūna – Prezidentė – renka gyventojai penkerių metų laikotarpiui. Vyriausybės vadova – Ministrė Pirmininkė – skiria arba atleidžia Prezidentas, Seimo pritarimu.

Lietuvos teritorija yra skirstoma į administracinius vienetų: apskritys (10) ir savivaldybės (60). Apskritis viršininko administracija yra vykdomoji šalies administracijos institucija. Apskritis sudaroma iš savivaldybių teritorijų, pasižyminciu socialiniu, ekonominiu ir etnokultūriniais interesais bendrumu. Savivaldybė yra administracinis vienetas, kuri valdo jos gyventojų bendruomenės išrinktos savivaldos institucijas.

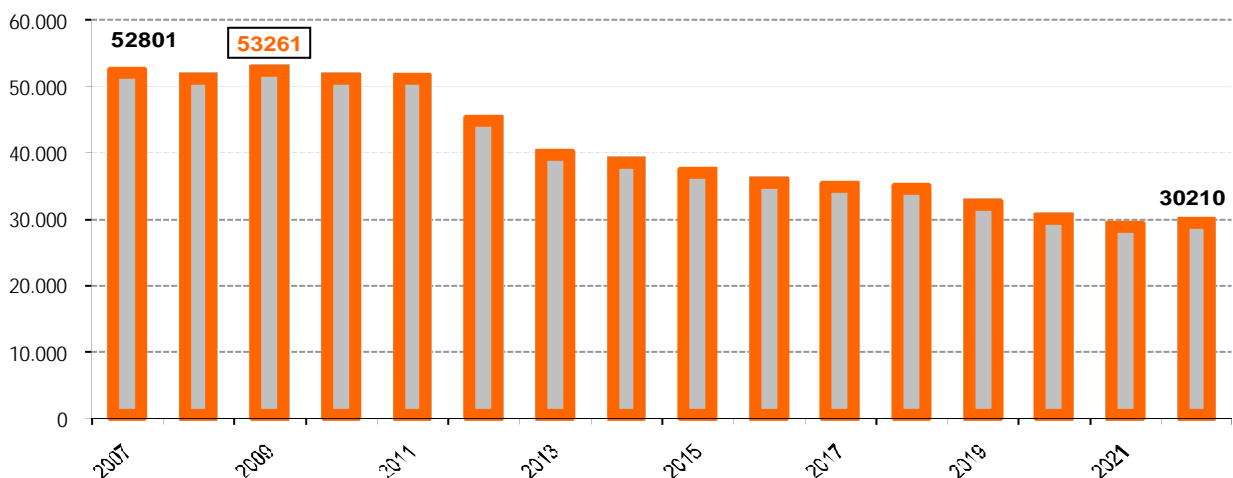
Bendrojo vidaus produkto (BVP) augimas 2002–2007 m. sudarydavo vidutiniškai po 8 proc. per metus, 2008 m. sulėtėjo iki maždaug 3 proc. Ekonominės plėtros tempai turėjo itakos nedarbo ir migracijos tendencijoms. Pavyzdžiui, gyventojų užimtumo tyrimu duomenimis, nedarbo lygis sumažėjęs nuo 13,8 proc. 2002 m. iki 4,3 proc. 2007 m., 2008 m. padidėjo iki 5,8 proc. Remiantis preliminariais Europos Bendrijų statistikos tarnybos (Eurostat) skaičiavimais, 2008 m. neigiamas migracijos saldo Lietuvoje sieks 2,1, t.y. padidės 0,6 punkto lyginant su analogišku 2007 metų rodikliu.

1.2. Gyventojai ir demografinė statistika

Lietuvos plotas yra 65300 km². Vidutinis gyventojų tankumas – 51,6 asmenys kvadratiniam kilometre. 2008 m. Lietuvoje gyveno 3366,4 tūkst. gyventojų, t.y. 3,6 proc. mažiau nei 2002 m. Prognozuojama, jog panaši tendencija vyraus ir ateityje.

18 metų amžiaus jaunuolių kaita pavaizduota paveiksle žemiau. Statistikos departamento duomenimis, 2000–2006 m. 0–14 metų amžiaus vaikų skaičius sumažėjo beveik ketvirtadaliu. Dėl šios priežasties jau artimiausiais metais tikėtinas spartus mokymosi apimčių sumažėjimas.

1 pav. Aštuoniolikmečių skaičiaus kaita 2007–2022 m.

Šaltinis: Demografijos metraštis 2006. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2007

Kaip ir kitose Europos valstybėse, Lietuvoje aktuali visuomenės senėjimo problema. Remiantis oficialiomis prognozėmis, 2025 m. vyresni nei 60 metų amžiaus žmonės sudarys maždaug ketvirtadali visu gyventojų. Tikėtina, kad tokiomis aplinkybėmis turėtų augti testinio mokymo poreikis.

1 lentelė. Vyresnio amžiaus (65+) ir ekonomiškai aktyvių (15-64 m.) gyventojų santykio prognozė, proc.

	2010	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050	2055	2060
EU-27	25,9	28,26	31,05	34,23	38,04	42,07	45,36	48	50,42	52,45	53,47
LT	23,18	24,02	25,98	29,7	34,71	38,83	42,81	45,96	51,13	59,06	65,65

Pastaba: rodiklis apibrežtas kaip prognozuojamo vyresnių nei 65 m. amžiaus gyventojų skaičiaus ir prognozuojamo 15–64 metų amžiaus gyventojų skaičiaus santykis.

Šaltinis: Eurostat

1.3. Ekonominiai ir darbo rinkos rodikliai

Lietuvos užimtu gyventojų proporcijos pagal ekonomines veiklas yra gana panašios kaip ir kitose ES šalyse – didžiausia dalis tenka *distribucijos ir transporto* bei *ne verslo paslaugų veikloms*, mažiausia – *pirminio sektoriaus ir komunalinių paslaugų* sričiai. Pastarojoje dauguma sudaro žemes ukių darbuotojai. Nors gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis, jų skaičius nuolat mažėja, bet jų dalis užimtumo struktūroje išlieka gana ženkli (2007 m. siekė maždaug 10,4 proc.). Tai lemia dideli, palyginus su 27 Europos Sąjungos valstybių narių vidurkiu, užimtųjų pirminio sektoriaus ir komunalinių paslaugų veiklose procenta. Atskirai paminėtinas statybos sektorius, kuris 2004–2007 m. pasižymėjo ypatingai sparčia pletra. Šios šakos imonėse sukurta pridėtine verte per ketverius metus padidėjo maždaug 97 proc., t.y. vidutiniškai po 24 proc. per metus. Darbo jėga brango greičiau nei visame ukyje, o vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis 2007 m. buvo vienas aukštesnių šalyje. Del šių priežasčių darbuotojų skaičius statybos sektoriuje sparčiai augo, o dalis užimtumo struktūroje 2004–2007 m. padidėjo nuo 8,1 iki 11,1 proc.

2 lentelė. Užimti gyventojai (15 m. ir vyresni) pagal ekonomines veiklas 2008m. II ketvirtyje

Ekonomine veikla (pagal NACE Rev.1.1)	ES (27 valstybės)		Lietuva	
	Darbuotojai, tukst.	%	Darbuotojai, tukst.	%
Pirminis sektorius ir komunalines paslaugas (A-B-C-E)	11508,8	5,2	147,2	9,7
Gamyba (D)	34500,5	15,5	277,4	18,2
Statyba (F)	16225,2	7,3	169,7	11,1
Distribucija ir transportas (G-H-I)	49200,5	22,2	422,4	27,7
Verslas ir kitos paslaugas (J-K-O-P-Q)	38025,5	17,1	176,6	11,6
Ne verslo paslaugas (L-M-N)	47045,7	21,2	324,5	21,3

Šaltinis: Eurostat

Ekonominio augimo salygomis 2002–2007 m. didejo ir vidutinis užimtumo lygis. Labiausiai jis išaugo 50–64 metų amžiaus gyventojų grupėje. Faktiškai tai senatvės pensijos amžiaus prailginimo ir pensijų mokejimo tvarkos pakeitimo išdava. Žmonių, kurių amžius 15–24 metai, užimtumo lygis Lietuvoje žymiai mažesnis už ES-27 analogiška rodikli. Viena iš priežasčių gali būti tai, jog dauguma tokio amžiaus Lietuvos jaunuolių mokosi. Statistikos departamento duomenimis, neto mokymosi apimtys¹ 2007 m. sudarė 79,2 proc.

¹ rodiklis išreiškiamas tam tikro švietimo lygmens besimokančių asmenų ir ši švietimo lygi atitinkancio tipinio amžiaus gyventojų santykiu, švietimas 2007

3 lentelė. Užimtumo lygis pagal amžiaus grupes ir išsilavinimą, proc.

		2002			2005			2007		
		15–24	25–49	50–64	15–24	25–49	50–64	15–24	25–49	50–64
ES-27	Iš viso	36,7	77,3	50,2	36,1	78,1	53,3	37,4	80	55,6
	ISCED 0–2	25,7	65,9	40,5	24,7	66,2	42,5	25,3	67,5	44,2
	ISCED 3–4	47,8	79,1	54,3	47,1	79,4	56,8	48,9	81,4	59,2
	ISCED 5–6	61,7	88,2	71,8	60,5	88	73,6	62	89	74,9
	neatsake	15,3	73,4	37,9	4,6	73,7	5	5,1	74,6	6,6
Lietuva	Iš viso	25,2	78	53,4	21,2	81,9	58,8	25,2	83,2	62,8
	ISCED 0–2	10,5	54,6	34,8	7,5(u)	60,3	33,8	8	58,2	37,9
	ISCED 3–4	39,2	77,5	58,6	28,4	80,8	61,1	35,7	82	62,6
	ISCED 5–6	67,9	87,2	71,8	71,6	90,6	78,2	71,1	92,5	80,3

(u) – nepatvirtinti arba netikslūs duomenys

Šaltinis: Eurostat

Nedarbo lygis nagrinejamu laikotarpiu sumažėjo nuo 13,8 proc. 2002 m. iki 4,3 proc. 2007 m. Letejant ekonominiam augimui bedarbiu pradėjo daugėti. Gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis, jų skaičius 2008 m. pabaigoje buvo 2 kartus didesnis nei tuo pačiu 2007 m. laikotarpiu: 2008 m. ketvirtąjį ketvirtį šalyje buvo 129,8 tūkst. bedarbių, o 2007 m. tuo pačiu laikotarpiu bedarbių buvo 66,9 tūkst.

Lietuvoje, panašiai kaip ir daugelyje ES valstybių, išlaidos švietimui (ISCED 2, 3, 4 lygmens programos) sudaro daugiau nei 2 proc. nuo bendrojo vidaus produkto (BVP). Kita vertus, profesiniam mokymui skirta išlaidų dalis nuo BVP yra viena mažiausių Europoje. Pateikti duomenys liudija apie gana žemą profesinio mokymo patrauklumą.

4 lentelė. Išlaidos pagrindiniam, viduriniam ir paviduriniam mokymui (ISCED 2, 3, 4) pagal programas 2005 m.

	ES-25	Vokietija	Suomija	Lietuva
Iš viso (ISCED 2, 3, 4)				
Visos išlaidos, mln. euru (PGS)*	247 426,0	48293,1	3579,3	1046,7
Išlaidos, palyginti su BVP, proc.	2,3	2,3	2,6	2,6
Išlaidos, palyginti su bendra nacionalinio biudžeto išlaidų suma, proc.	-	4,8	5,2	7,6
Išlaidos bendrajam lavinimui (ISCED 2, 3, 4)				
Visos išlaidos, mln. euru (PGS)	-	34916,7	2095,6	916,7
Išlaidos, palyginti su BVP, proc.	-	1,6	1,5	2,3
Išlaidos, palyginti su bendra nacionalinio biudžeto išlaidų suma, proc.	-	3,5	3,1	6,7
Išlaidos profesiniam mokymui (ISCED 2, 3, 4)				
Visos išlaidos, mln. euru (PGS)	-	13376,4	1483,7	130,0
Išlaidos, palyginti su BVP, proc.	-	0,6	1,1	0,3
Išlaidos, palyginti su bendra nacionalinio biudžeto išlaidų suma, proc.	-	1,3	2,2	1,0

*PGS – perkamosios galios standartas, dirbtinės valiutos vienetas, taikomas ES ekonominiu rodikliu apimčiai išreikšti ir palyginimams

Šaltinis: Eurostat

1.4. Gyventojų išsilavinimas

Lietuvai būdingas aukštas išsilavinimo lygis. Remiantis 2007 m. gyventojų užimtumo tyrimu duomenimis, aukštesni nei vidurini išsilavinimą turėjo 46 proc., profesini – maždaug 23 proc., o

bendraji (pagrindini ar vidurini be profesines kvalifikacijos) – apie 30 proc. 25–64 metu amžiaus gyventoju.

Pagal 20–24 metu gyventoju išsilavinimo lygi Lietuva jau beveik pasieke 2012 metu siekini (90 proc.). 2007 m. ne žemesni kaip vidurini išsilavinima buvo igije maždaug 89 proc. mineto amžiaus jaunuoliu. Faktiškai pasiektas ir ankstyvojo pasitraukimo iš švietimo sistemos rodiklis – 2007 m. pagrindini išsilavinima turinciu ir nesimokanciu 18–24 m. jaunuoliu dalis sudare apie 8,7 proc. ir buvo kur kas mažesne už ES vidurki.

5 lentelė. Bent vidurini išsilavinima igijusiu 20–24 metu asmenu dalis, proc.

	2002			2005			2007		
	Iš viso	Moterys	Vyrai	Iš viso	Moterys	Vyrai	Iš viso	Moterys	Vyrai
ES-27	76,7	79,3	74	77,5	80,2	74,9	78,1	80,8	75,5
Lietuva	81,3 (b)	83,2 (b)	79,4 (b)	87,8	91,8	83,9	89	91,5	86,5

(b) laiko eiluciu nutrukimas

Šaltinis: Eurostat

6 lentelė. 18–24 metu jaunimo, anksti pasitraukusio iš švietimo sistemos (neigijusio vidurinio išsilavinimo ir toliau nesimokancio), dalis 2007 m., proc.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ES-27	17,1	16,6	15,9	15,5	15,2	14,8
ES-25	16,6	16,1	15,4	15,1	15	14,5
Lietuva	14,3 (b)	11,8	9,5 (b)	9,2	10,3	8,7

(b) laiko eiluciu nutrukimas

Šaltinis: Eurostat; Gyventoju užimtumo tyrimas

Lietuvos rinkoje dirbanciu kvalifikuotu ir nekvalifikuotu darbininku (kai darbui atlikti užtenka vidurinio ar žemesnio išsilavinimo) skaičius kelis kartus viršija specialistu (tarp ju ir tarnautoju) skaičiu, taciau aukštojo mokslo studijas (ISCED 5-6) baigusiu skaičius beveik 4 kartus viršija ISCED 3-4 lygmens profesinio mokymo programas baigusiu skaičiu (lenteles aukšciau duomenys). Kita vertus, pagal Statistikos departamento teikiamus priemimo mokyti ar studijuoti duomenis, jaunuoliu dalis profesiniame mokyme (19,3 tukst. 2007 m.) maždaug tris kartus mažesne už pasirinkusiu aukštojo mokslo studijas (56 tukst. 2007 m.) dali. Tai turi itakos ir profesinio mokymo bei aukštojo mokslo absolventu proporcijoms. Todėl ateityje atotrakis tarp darbininku pasiulos ir paklausos gali dar labiau padidėti ir trukdyti verslo pletrai.

7 lentelė. Baigusieji profesinio mokymo (ISCED 3–4) ir aukštojo mokslo (ISCED 5–6) programas

		2002			2004			2006		
		ISCED 3*	ISCED 4*	ISCED 5–6	ISCED 3*	ISCED 4*	ISCED 5–6	ISCED 3*	ISCED 4*	ISCED 5–6
ES-27**	Iš viso	2293348	379912	3165155	2366669	421341	3595504	2853434	428945	3846498
	Vyrai	1244986	171634	1335544	1263141	195713	1482590	1545275	199261	1573072
	Mot.	106324	208279	1829612	1103528	225628	2112914	1308159	229685	2273425
Lietuva	Iš viso	8349	3111	29753	6924	3344	38095	6616	4302	43343
	Vyrai	4771	1006	10584	4086	1218	12772	4124	1748	14684
	Mot.	3578	2105	19169	2838	2126	25323	2492	2554	28659

* baigusieji profesinio ir iki-profesinio mokymo programas

** ivertis

Šaltinis: Eurostat

Pletojant naujas švietimo paslaugas ir igyvendinant mokymosi visa gyvenima principa vis daugiau suaugusiųju naudojasi neformaliojo švietimo paslaugomis ir mokosi toliau. Taciau, kaip parodyta

lenteleje žemiau, pagal 25–64 metų asmenu, kurie mokėsi per pastarąsias 4 savaites, dali Lietuva atsilieka nuo ES šalių.

8 lentelė. 25–64 m. gyventojų, kurie per 4 savaites prieš apklausą mokėsi mokykloje arba tobulino kvalifikaciją kursuose, seminaruose, dalis, proc.

	2002			2005			2007		
	Iš viso	Moterys	Vyrai	Iš viso	Moterys	Vyrai	Iš viso	Moterys	Vyrai
ES-27	7,2	7,8	6,6	9,8	10,5	9	9,5	10,3	8,6
Lietuva	3 (b)	4(b)	1,9(b)	6	7,7	4,2	5,3	6,8	3,6

(b) laiko eiluciu nutrukimas

Šaltinis: Eurostat

Dalyvavimas mobilumo projektuose

Pagal Leonardo da Vinci programos mobilumo projektus kiekvienais metais tobulinti profesines kvalifikacijos išvyksta vidutiniškai po 1000 žmonių, iš jų apie 45 proc. sudaro mokiniai.

2008 m. mobilumo projektu nacionaliniai prioritetai buvo šie: asmenu, kurių mokymas paremtas pakaitiniu mokymu ar su darbu susietu mokymu imonėse, mobilumas bei profesinio mokymo srities specialistų mobilumas.

9 lentelė. Dalyvavimas Leonardo da Vinci mobilumo projektuose

	2006	2007	2008 *
Mokiniai	444	495	490
Profesinio mokymo specialistai	674	512	551
Iš viso	1118	1007	1041

*preliminarus duomenys

Šaltinis: Švietimo mainų paramos fondas

1.5. Pagrindiniai terminai ir apibrėžimai

Bendrasis lavinimas (angl. *general education*) – ugdymas pagal pradinio, pagrindinio, vidurinio, atitinkamas specialiojo ugdymo programas. (*Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2003*)

Iki profesinis mokymas (angl. *pre-vocational education*) – ugdymoji praktinė veikla, atstatanti atkurianti mokymosi motyvą, padedanti mokiniui suvokti darbo reikšmę, susipažinti su esamomis profesijomis, ugdanti bendrąsias kompetencijas ir suteikianti žinių, kaip įgyti profesiją. (*Iki profesinio mokymo tvarkos aprašas, 2007*)

Profesinis mokymas (angl. *vocational education*) – mokymas pagal profesinio mokymo programas, padedantis asmeniui įgyti kvalifikaciją ar ją tobulinti (*Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2007*). Lietuvoje profesinis mokymas neskaidomas į „*technical education*“ ir „*vocational education*“.

Aukštasis mokslas (angl. *higher education, tertiary education*). Aukštojo mokslo studijų paskirtis – padėti asmeniui įgyti aukštąjį išsilavinimą bei atitinkamą kvalifikaciją ir pasiruošti aktyviai profesinei, visuomeninei ir kulturinei veiklai (*Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2000*)

Tolesnis mokymas (angl. *further education*) profesinis mokymasis bei studijos, vykstančios po vidurinės mokyklos baigimo. (*Laužackas, R. Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas, 2005*)

Povidurinio neaukštojo lygmens mokymas (angl. *post-secondary non-tertiary education*) – asmenu, turinciu vidurini išsilavinima arba baigusiu ugdymo programa, mokymas pagal profesinio mokymo programas, kuriu trukme nuo 1 iki 2 metu.

Pirminis profesinis mokymas (angl. *initial vocational education and training*)– profesinis mokymas, skirtas pirmajai kvalifikacijai igyti. (*Lietuvos Respublikos profesinio mokymo istatymo pakeitimo istatymas, 2007*)

Testinis profesinis mokymas (angl. *continuing vocational education and training*) – profesinis mokymas, skirtas asmens turimai kvalifikacijai tobulinti ar kitai kvalifikacijai igyti. (*Lietuvos Respublikos profesinio mokymo istatymo pakeitimo istatymas, 2007*)

Pameistrystes profesinio mokymo organizavimo forma (angl. *apprenticeship*) – kai mokymas vykdomas darbo vietoje: imoneje, istaigoje, organizacijoje, ukininko ukyje, pas laisvaji mokytoja. Teorinis mokymas gali buti vykdomas profesinio mokymo istaigoje ar kitoje mokykloje. (*Lietuvos Respublikos profesinio mokymo istatymo pakeitimo istatymas, 2007*)

Mokymo/studiju turinys (curriculum) – placiai tarptautiniu mastu vartojama, dažnai i nacionalines kalbas neverciama savoka, reiškianti pagrindiniu mokymo proceso parametru (tikslu, turinio, organizavimo, mokymo metodu, mokymo priemoniu, vertinimo) tarpus avio priklausomybe, ju saveika, nuolatinio atnaujinimo (pletros) kontekste. Ši savoka apibudina mokymo visuma, kurioje kiekvienas mokymo elementas yra orientuotas i tiksla, apsprestas saveikos su kitais elementais ir turi joje tam tikra vieta ir prasme. Konstruktyviaja prasme curriculum – mokymo programa, kurioje, be detaliai apibudintu mokymo tikslu, pateikiami išsamus jau minetu didaktiniu (metodiniu) mokymo parametru aprašymai. (*Laužackas, R, Profesinio rengimo terminu aiškinamasis žodynas, 2005*)

Kvalifikacija (angl. *qualification*) – istatymu, Vyriausybes arba jos igalios institucijos teises aktu nustatyta tvarka pripažintas mokejimas ir teise verstis tam tikra profesine veikla. (*Lietuvos Respublikos švietimo istatymo pakeitimo istatymas, 2003*)

Gebejimas (angl. *skills*) – mokymosi/studiju išdavoje išlavintas atitinkamas gabumas, tam tikru intelektualinio ir/ar fizinio pobudžio veiksmu atlikimas konkrečioje veiklos srityje. (*Laužackas, R. Profesinio rengimo terminu aiškinamasis žodynas, 2005*)

Kompetencija (angl. *competences*) – mokejimas atlikti tam tikra veikla, remiantis igytu žiniu, igudžiu, gebejimu, vertybiniu nuostatu visuma. (*Lietuvos Respublikos švietimo istatymo pakeitimo istatymas, 2003*)

2. Švietimo pletotes politika – tikslai, struktura, instrumentai, prioritetai

2.1. Profesinio mokymo pletotes politikos tikslai ir prioritetai

2.1.1. Nacionaline mokymosi visa gyvenima strategija

Mokymosi visa gyvenima užtikrinimo strategija (2008 m.) parengta atsižvelgiant i *Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatas* (2003 m.) bei kitus mokymosi visa gyvenima sriti reglamentuojančius politinius dokumentus. Strategijos tikslas – numatyti ir apibrėžti mokymosi visa gyvenima pletros kryptis ir ju igyvandinimo priemonės, akcentuojant profesinio mokymo ir suaugusiųjų testinio mokymo sritis.

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatos apibrėžia pagrindinius kiekybinius ir kokybinius siekinius, kuriais bus grindžiama ir i kuriuos atsižvelgiant bus vertinama Lietuvos švietimo raida 2003–2012 metais. Nuostatose keliami šie *švietimo pletros uždaviniai* 2003–2012 metams:

- sukurti veiksminga ir darnia, atsakingu valdymu, tikslingu finansavimu ir racionali u ištekliu naudojimu pagrista švietimo sistema;
- išpletoti testine, mokymasi visa gyvenima laiduojancia ir prieinama, socialiai teisinga švietimo sistema;
- užtikrinti švietimo kokybe, atitinkancia atviroje pilietineje visuomeneje ir rinkos ukyje gyvenancio asmens, visuotinius dabarties pasaulio visuomenes poreikius.

Mokymosi visa gyvenima užtikrinimo strategijos uždaviniai:

- pletoti visapuse, vientisa ir rentabilia mokymosi visa gyvenima sistema, atitinkancia valstybes strateginius tikslus ir individo poreikius globalizacijos kontekste;
- sudaryti salygas ivairiu poreikiu ir gebejimu asmenims igyti, tobulinti ir keisti kvalifikacija ir kompetencijas, padedancias isivirtinti darbo rinkoje, laiduojancias šalies ukio pažanga, konkurencinguma ir darnu vystymasi;
- užtikrinti kvalifikaciju atitikti ukio reikmems, ju skaidruma, lyginamuma, mokymosi testinuma, profesini ir teritorini mobiluma sukuriant bendra ir skaidria kvalifikaciju sistema, apimancia visus kvalifikaciju lygmenis;
- gerinti asmenu gyvenimo kokybe ir integracija i šiuolaikine visuomene, tolygiai visoje šalyje pletoti neformaluji neprofesini ir savaimini suaugusiųjų švietima ivairiu tipu suaugusiųjų švietimo ir kulturos istaigose;
- sudaryti „antraja galimybe“ suaugusiems asmenims igyti pradini, pagrindini, vidurini išsilavinima, pletoti bendrasis kompetencijas ir didinti mokymosi visa gyvenima paslaugu prieinamuma ivairioms visuomenes grupems;
- sudaryti salygas su suaugusiais asmenimis dirbanciam personalui tobulinti kvalifikacija, užtikrinant aukšta besimokantiems suaugusiesiems teikiamu paslaugu kokybe;
- naudojant ES parama modernizuoti mokymosi visa gyvenima regionine infrastruktura siekiant, kad besimokantys asmenys gautu vienodai kokybiškas paslaugas visoje šalyje ivairiu tipu istaigose;
- subalansuoti ivairiu testinio ir suaugusiųjų mokymo sriciu finansavima siekiant atliepti šalies gyventoju ivairius nuolatinio mokymosi poreikius ir padidinti finansavima labiausiai jo stokojancioms sritims;
- geriau informuoti ir konsultuoti šalies gyventojus apie mokymosi visa gyvenima galimybes nacionaliniu ir regioniniu mastu, ugdyti ju karjeros valdymo kompetencijas, išplesti informavimo formas, siekiant sustiprinti nuolatinio mokymosi motyvacija ir gebejimus, patobulinti nuolatinio mokymosi rezultatyvumo stebesenos formas.

2.1.2. Priemoniu igyvendinimas

Nauja Profesinio mokymo istatymo redakcija (isigaliojo nuo 2008 m. sausio 1 d.) nustato profesinio mokymo sistemos valdymo ir kokybes užtikrinimo principus, apibrėžia kvalifikaciju sudaryma, tvarkyma ir suteikima, iteisina pameistrystes profesinio mokymo organizavimo forma ir sudaro teisine prielaidas pirminio bei testinio profesinio mokymo apjungimui. 2008 m. LR Vyriausybe patvirtino Pagrindinio profesinio mokymo ir darbo rinkos profesinio mokymo sujungimo priemonių plana. I plana itrauktos priemonės profesinio mokymo teikeju tinklo optimizavimui bei ju valdymo efektyvumo didinimui.

Profesinio mokymo valdymo decentralizavimu siekiama praplesti profesinio mokymo teikeju dalininku ivairove ir sustiprinti darbdaviu vaidmeni profesinio mokymo valdyme bei vykdyme. Tai igyvendinama pertvarkant valstybines profesinio mokymo istaigas i *viesasias istaigas*. Šiuo metu 13 profesinio mokymo teikeju turi viesosios istaigos statusa ir ši iniciatyva tesiama toliau.

Praktinio profesinio mokymo ištekliau pletros programa buvo patvirtinta 2007 m. Programoje suplanuotos profesinio mokymo pletotes veiklos iki 2013 m. Programa siekiama didinti profesinio mokymo prieinamuma, lankstuma ir patraukluma, sudaryti salygas profesijos mokytojams tobulinti savo kvalifikacija, gerinti besimokanciu asmenu pasirengima praktinei veiklai ir ju prisitaikymo prie socialines aplinkos gebejimus. Programoje numatytos veiklu grupes modulinio profesinio mokymo sistemos kurimui, kas sudarytu palankias salygas Europos profesinio mokymo kreditu sistemos (ECVET) diegimui. Programoje taip pat numatyta tolesne profesinio mokymo kokybes užtikrinimo sistemos pletra remiantis valstybines svarbos projekto “Vieningos profesinio mokymo kokybes užtikrinimo sistemos sukurimas ir idiegimas” (2005–2008 m.) rezultatais. Kitos svarbios suplanuotos veiklos – profesiniam ir technologiniam mokymui skirtos infrastrukturos sukurimas (tame tarpe sektoriniu praktinio mokymo centru infrastrukturos sukurimas), profesijos mokytoju technologiniu kompetenciju tobulinimas ir bendruju kompetenciju besimokantiems suaugusiems suteikimas. Programos igyvendinimui bus naudojamos nacionalines ir Europos socialinio fondo lešos.

2005–2008 m. vykdyto valstybines svarbos projekto „*Nacionalines profesinio rengimo standartu sistemos pletra*“ metu parengta 100 profesinio rengimo standartu, kuriais remiantis kuriamas profesinio mokymo turinys (placiau 7 skyriuje). Be to, igyvendinant projekta, ištirti turizmo, statybos, sporto, žemes ukio, medienos, maisto produktu ir gerimu gamybos bei kuro, chemikalų, guminiu, plastikiniu ir mineraliniu produktu gamybos sektoriai. Sektoriu tyrimu paskirtis – ivertinti tam tikro sektoriaus pletros tendencijas bei ju itaka darbuotoju skaiciumi bei mokymo poreikiams. Projekto metu taip pat parengta „Ateities gebejimu“ (AG) nustatymo metodika, pagal kuria gebejimu stebesenos ir prognozavimo sistema sudaro dvi dalys: reguliarioji – AG stebesena pagal baigtini rodikliu saraša (probleminiu gebejimu trukumu sriciu nustatymas) ir detalioji – specialus tyrimas srityje, kurioje nustatytas didžiausias gebejimu trukumas.

Nacionalines profesinio orientavimo švietimo sistemoje programos (2007 m.) tikslas – užtikrinti profesinio orientavimo sistemos vientisuma ir nuosekluma pereinant iš bendrojo lavinimo mokyklos i profesines ar aukštąsias, profesinio orientavimo paslaugu ivairove, aukšta kokybe ir prieinamuma, profesinio orientavimo priemonių kurima ir specialistu rengima bei socialiniu partneriu ir kitu suinteresuotu grupiu dalyvavima profesinio orientavimo paslaugu pletoteje. Programoje numatyta pletoti bendrojo lavinimo ir profesiniu mokyklų mokiniu, aukštųjų mokyklų studentu ugdymo karjerai modeli ir infrastruktura, užtikrinti profesinio orientavimo specialistu švietimo sistemai rengima, jiems skirtu priemonių rengima, toliau pletoti Atvira informavimo, konsultavimo, orientavimo sistema (AIKOS) ir t.t. 2008 m. baigti igyvendinti du projektai skirti profesinio orientavimo sistemos pletrai. Ju metu sukurti profesinio orientavimo normatyviniai dokumentai, parengtos mokymo programos ir metodikos profesinio orientavimo specialistams, organizuoti specialistu mokymai, isteigta 700

profesinio informavimo tašku (PIT), o taip pat atnaujinta Atvira informavimo, konsultavimo, orientavimo sistema (AIKOS). Daugiau informacijos apie AIKOS - 8.2 skyrelyje.

2008 m. LR Vyriausybė patvirtino *Ilgalaikė pedagoginiu darbuotoju darbo užmokesčio didinimo programa*. Programoje numatyta iki 2011 m. 60 proc. padidinti pedagoginiu darbuotoju darbo užmokestį. 2008 m. profesijos mokytoju darbo užmokestis išaugo 25 proc.

2008 m. patvirtintas *Ankstesnio mokymosi pasiekimu užskaitymo tvarkos aprašas*. Jis reguliuoja asmens, priimto mokytis pagal formaliojo profesinio mokymo programa, ankstesnio mokymosi pasiekimu užskaitymą kaip šios programos mokymosi pasiekimu dali. Mokymosi pasiekimams priskiriami asmens gebėjimai, igyjami mokantis pagal formaliojo ir neformaliojo profesinio mokymo programas, darbo patirties arba savišvietos būdu.

2.1.3. Dabartinės diskusijos

Šiuo metu daugiausiai dėmesio skiriama nacionalines kvalifikacijų sistemos kurimui bei valstybinių institucijų funkcijų pertvarkymui (placiau – 2.3.2 skyrelyje).

2.2. Europos instrumentu diegimas

2008 m. baigtas įgyvendinti valstybinės svarbos projektas *nacionalines kvalifikacijų sistemai* sukurti. Projekto metu parengtas nacionalines kvalifikacijų sąrangos modelio projektas, kuriame, panašiai kaip ir Europos kvalifikacijų sąranroje, numatyti 8 kvalifikacijų lygmenys.

Šiuolaikiškos kokybės užtikrinimo sistemos, atitinkancios ES strategines nuostatas, sukūrimas buvo kito valstybinės svarbos projekto tikslas. Projekto metu parengta Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija ir modelis pirminiam bei testiniam profesiniam mokymui, Profesinio mokymo kokybės kriterijų ir rodiklių rinkinys (Kokybės standartas), metodologija ir rekomendacijos išoriniam mokymo institucijos vertinimui bei vidinio kokybės valdymo sistemos diegimui.

Dalyvavimas profesinio mokymo mobilumo projektuose

Pagrindine priemone geografinio mobilumo didinimui yra Mokymosi visa gyvenima programos remuose įgyvendinami projektai (pavyzdžiui, Erasmus, Leonardo da Vinci, Grundtvig). Leonardo da Vinci mobilumo projektai skirti profesinio mokymo studentų, specialistų ir darbuotojų mobilumui. Projektu dalyviai gali aplankyti bet kuria 31 programoje dalyvaujanciu Europos šali kelti kvalifikacijos, tobulinti profesiniu žiniu ir igudžiu ar atlikti praktika verslo imonese. Švietimo mainu paramos fondo (Lietuvos agentura, kuriai pavesta administruoti Mokymosi visa gyvenima programa) duomenimis, *Leonardo da Vinci* mobilumo projektuose kasmet dalyvauja daugiau nei 1000 profesiniu mokyklų mokiniu ir profesinio mokymo specialistu.

Nuo 2008 m. Lietuva dalyvauja NordPlus programoje, veikiancioje Šiaures ir Baltijos šalyse. Nordplus Junior paprograme remia mobilumo veiklas, projektus ir tinklus tarp Šiaures ir Baltijos šaliu bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo mokyklų. Programa remia klasiu ir pavieniu mokiniu, mokytoju ir kito pedagoginio personalo mobiluma, parengiamuosius vizitus ir darbo patirties igijima. Panašios programos skirtos aukštajam mokslui ir suaugusiuju švietimui. 2008 m. finansavima gavo 12 NordPlus Junior, 6 NordPlus Adult and 3 NordPlus Higher Education projektu.

Europass įgyvendinimas

Europass dokumentus naudoja didele dalis Mokymosi visa gyvenima programos dalyviu, pavyzdžiui, Europass mobilumo dokumentas (*Europass mobility*) iteikiamas visiems tarptautiniu programu dalyviams. Europass CV naudojamas valstybinese institucijose ir kai kuriose idarbinimo agenturose. Europass pažymejimo priedeliai rengiami visoms formaliojo profesinio mokymo programoms. Jie

laisvai prieinami Atviroje informavimo, konsultavimo, orientavimo sistemoje (AIKOS, <http://www.aikos.smm.lt>).

2.3. Prognozuojama finansines krizes itaka profesinio mokymo politikai

2.3.1. Numatomos krizes pasekmes profesiniam mokymui

Pastaruuju metu ženkliai išaugo bedarbiu skaičius. Lietuvos darbo biržos (LDB) duomenimis, 2009 m. pradžioje registruota 121,3 tūkst. ieškanciu darbo asmenu, o 2009 m. kovo mėn. LDB registruotu asmenu skaičius išaugo 45 proc. Vis daugiau imonių praneša apie darbuotoju atleidimą, todėl tikėtina, kad išaugs kokybiško testinio mokymo paslaugu poreikis. Detaliau ivertinti krizes itaka pirminiam ir testiniam profesiniam mokymui bus galima kai bus paskelbti šiu metu statistiniai duomenys.

2.3.2. Priemonės, kurių imtasi arba numatoma imtis, reaguojant į krizę

Atsižvelgdama į sunkmetį, Vyriausybė parengė Ekonomikos skatinimo planą bei įsteigė Valstybės valdymo tobulinimo komisiją (Saulelydžio komisija). Pastaroji vertina, kiek racionaliai naudojamos Valstybės lėšos, ir jos išvadu pagrindu bus priimti sprendimai dėl valstybės institucijų funkcijų pertvarkos. Šie sprendimai palies ir švietimo srities valstybės institucijų pertvarkymą.

2007 m. patvirtinta Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programa. Programos tikslas – padidinti profesinio mokymo atitiktį darbo rinkos poreikiams. Programoje numatytos tokios veiklos kaip modulinio profesinio mokymo sistemos kurimas, sektoriniu praktinio mokymo centru infrastruktūros sukūrimas, profesijos mokytoju ir dėstytoju technologiniu kompetencijų tobulinimo sistemos sukūrimas ir idėgimas, bendrujų kompetencijų besimokantiems asmenims suteikimas, vidiniu profesinio mokymo kokybės užtikrinimo mechanizmu diegimas profesinio mokymo istaigose ir profesinio mokymo kokybės išorinis vertinimas ir kt. Programos priemonės nukreiptos į pirmini ir testini profesini mokymą. Tikimasi, kad šios priemonės padidins profesinio mokymo lankstumą ir prieinamumą, pagerins profesinio mokymo kokybę bei sudarys sąlygas besimokantiems asmenims patobulinti prisitaikymo prie socialinės aplinkos gebėjimus ir tokiu būdu prisidės prie krizes padarinių mažinimo.

3. Teisine baze ir institucine sistema – salygu mokymuisi sudarymas

3.1. Pirminio profesinio mokymo istatymine baze

Lietuvos profesinio rengimo sistema reguliuojantys teises dokumentai rengiami vadovaujantis reikalavimais, apibreztais UNESCO Tarptautineje standartizuotoje švietimo klasifikacijoje (*International Standard Classification of Education*), ES švietimo politikos nuostatomis ir nacionaliniais prioritetais.

Istatymus, kurie vienaip ar kitaip reguliuoja profesinio rengimo sistema, galima suskirstyti i tiesiogiai ir netiesiogiai reglamentuojancius profesini rengima. Pažymetina, kad istatymai reglamentuoja bendruosius profesinio rengimo principus, kurie detalizuojami poistatyminiais aktais. Tokiu budu sudaroma galimybe greiciau ir lanksčiau spresti problemas, trukdancias siekti švietimo sistemai suformuluotu prioritetu.

Svarbiausi tiesiogiai pirmini profesini mokyma reglamentuojantys istatymai

Švietimo istatymas (nauja istatymo redakcija priimta 2003 m.) yra “sketinis” istatymas, nustatantis švietimo tikslus, švietimo sistemos principus, sandaros pagrindus bei valstybes isipareigojimus švietimo srityje. Jame apibrežta, kad Lietuvos švietimo sistema apima formaluji švietima (pradini, pagrindini, vidurini ugdyma, profesini mokyma, aukštesniasias ir aukštojo mokslo studijas), neformaluji švietima (ikimokyklini, priešmokyklini ugdyma ir kita neformaluji vaiku bei suaugusiųju švietima), savišvieta, pagalba mokiniui ir mokytojui (informacine, psichologine ir pan.).

Profesinio mokymo istatymas (1997 m., nauja istatymo redakcija priimta 2007 m.) nustato profesinio mokymo sistemos sandara, kvalifikaciju sudaryma, ju tvarkyma ir suteikima, profesinio mokymo organizavima ir jo valdyma bei profesinio mokymo finansavima. Pagal istatyma, Lietuvos profesinio mokymo sistema apima pirmini profesini mokyma, testini profesini mokyma ir profesini orientavima. Pirminis profesinis mokymas skirtas pirmajai kvalifikacijai igyti, o testinis – asmens turimai kvalifikacijai tobulinti ar kitai kvalifikacijai igyti. Asmuo, besimokantis pagal profesinio mokymo programa, gali kartu mokytis ir pagal pagrindinio ar vidurinio ugdymo programas. Istatymas sudaro teises prielaidas kvalifikaciju sistemos diegimui bei pirminio ir testinio profesinio mokymo sistemu sujungimui, praplecia mokymo organizavimo formu ivairove (ivedama pameistryste) ir suformuoja kokybes užtikrinimo nuostatas.

Aukštojo mokslo istatymas (2000 m.) nustato studiju, kurias baigusiam asmeniui pripažistamas aukštasis išsilavinimas, sistema, profesiniu kvalifikaciju, kvalifikaciniu ir mokslo laipsniu igijimo aukštosiose mokyklose principus, aukštųjų mokyklų autonomijos masta, aukštojo mokslo dalyviu teises ir pareigas, aukštųjų mokyklų steigimo, reorganizavimo ir likvidavimo teisinius pagrindus, pagrindinius reikalavimus studiju programoms bei aukštųjų mokyklų finansavimo principus. Šis istatymas svarbus tuo, jog Lietuvoje buvo iteisintos neuniversitetines aukštosios studijos ir sudarytas teisinis pagrindas kolegiju (aukštoji mokykla, kurioje vyrauja neuniversitetines aukštosios studijos) steigimui. Pažymetina, kad mokslo ir studiju sistema reglamentuoja ir *Mokslo ir studiju istatymas (1991 m.)*. 2008 m. parengtas Mokslo ir studiju istatymo projektas, kuriuo siekiama šiuos iš dalies besidubliuojancius istatymus sujungti ir atnaujinti juose išdestytas teises normas.

3.2. Pirminio profesinio mokymo institucine sistema

Pagrindines institucijos atsakingos už **politikos formavima** nacionaliniu lygiu:

- *LR Seimas* aukščiausioji Lietuvos Respublikos istatymu leidybos institucija.
- *LR Vyriausybe* vykdo švietima reglamentuojancius istatymus, Respublikos Prezidento dekretus ir Seimo nutarimus, ilgalaikes valstybines švietimo programas, Vyriausybės programas

švietimo dali, tvirtina jos vykdymo programas; koordinuoja Švietimo ir mokslo ministerijos, kitu ministeriju ir Vyriausybės istaigu veikla švietimo klausimais.

- *Švietimo ir mokslo ministerija (ŠMM)* nacionaliniu lygmeniu formuoja ir vykdo profesinio mokymo politika.
- *Kitos ministerijos* dalyvauja formuojant ir vykdamas profesinio mokymo politika.
- *Profesinio mokymo taryba* pataria ŠMM ir kitoms vyriausybinems institucijoms sprendžiant strateginius profesinio mokymo klausimus. Ji lygiomis dalimis sudaroma iš valstybes ir savivaldybiu instituciju, darbdaviu ir verslo savivaldos instituciju bei darbuotoju interesams atstovaujanciu organizaciju atstovu.
- *Ukio šaku ekspertu grupes* yra pagrindines Švietimo ir mokslo ministerijos patarejos sektoriu lygmeniu kuriant profesinio rengimo standartus bei formuojant profesinio rengimo turini. Jos lygiomis dalimis atstovauja su profesiniu mokymu susijusius socialinius partnerius: darbdavius, profesines sąjungas ir mokymo istaigas. Prie Profesinio mokymo metodikos centro isteigta 14 Ukio šaku ekspertu grupiu.

Regiono lygmeniu profesinio mokymo politikos formavime ir vykdyme dalyvauja *apskritis viršininko administracijos* (pavyzdžiui, prisideda planuojant mokiniu priemima i profesinio mokymo programas, prižiurint profesinio mokymo teikeju veikla ir pan.). *Apskritis profesinio mokymo tarybos* veikia kaip patariamiosios institucijos apskritis viršininko administracijoms, ŠMM ir kitoms Vyriausybinems institucijoms sprendžiant apskritis profesinio mokymo klausimus (vertina apskritis teritorijoje esanciu profesinio mokymo teikeju paraiškas i valstybes finansuojamas profesinio mokymo programas, analizuoja profesinio mokymo programu ir profesinio mokymo apimciu poreiki ir pan.).

Vietos lygmeniu profesinio mokymo valdyme dalyvauja savivaldybes institucijos. Jos inicijuoja gyventuju poreikius atitinkancio profesinio mokymo teikeju tinklo kurima, dalyvauja rengiant asmenu priemima i valstybes finansuojamas profesinio mokymo programas, organizuoja pagrindinio ugdymo pasiekimu patikrinima bei brandos egzaminus, planuoja ir vykdo profesini orientavima ir pan.

Pagrindines profesinio mokymo politika igyvendinancios istaigos

Siekiant užtikrinti vieninga absolventu profesinio pasirengimo praktinei veiklai vertinima, baigiamojo kvalifikacijos vertinimo funkcija deleguota *socialiniams partneriams*. Socialiniai partneriai dalyvauja organizuojant ir vykdamas asmens igytu kompetenciju vertinima.

Švietimo ir mokslo ministerijos *Profesinio mokymo metodikos centras* (PMMC) kaupia ir analizuoja informacija apie profesini rengima ir žmoniu ištekliu pletra, inicijuoja ir (ar) vykdo taikomuosius profesinio rengimo tyrimus, rengia metodikas profesinio mokymo pletrai bei profesinio rengimo standartus, vertina ir pletoja profesinio mokymo kokybe.

Studiju kokybes vertinimo centras (SKVC) igyvendina Lietuvos mokslo ir studiju instituciju veiklos kokybes užtikrinimo politika per išorini aukštojo mokslo instituciju bei studiju programu vertinima. Taip pat SKVC vertina ir pripažista užsienyje igyta vidurini ir aukštaji išsilavinima.

Švietimo ir mokslo ministerijos *Pedagogu profesines raidos centras* rengia ir vykdo profesijos mokytoju pedagogines kvalifikacijos tobulinimo programas.

Švietimo ir mokslo ministerijos *Mokytoju kompetencijos centras* vykdo mokytoju kvalifikacijos tobulinimo sistemos kokybes priežiura ir akredituoja mokytoju kvalifikacijos tobulinimo veikla vykdamas institucijas bei ju vykdomas kvalifikacijos tobulinimo programas.

Švietimo ir mokslo ministerijos *Švietimo informaciniu technologiju centras* rengia kvalifikacijos tobulinimo programas apie darba kompiuteriu ir IKT taikyma ugdyme, kuria, kaupia ir platina

kompiuterizuotas mokymo priemonės, administruoja švietimo informacines sistemas, kaupia švietimo statistinius duomenis.

Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kurybos centras planuoja ir įgyvendina mokinių profesinio informavimo ir karjeros planavimo veiklą.

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba (LDRMT) prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos organizuoja profesinio ir psichologinio konsultavimo programų rengimą, naujų konsultavimo metodų diegimą ir taikymą.

Švietimo mainų paramos fondas – Lietuvos agentūra, kuriai pavesta administruoti Mokymosi visa gyvenima programa bei kitas Europos Komisijos ir LR Vyriausybės finansuojamas iniciatyvas švietimo srityje. Fondo tikslas – padėti Lietuvos žmonėms pasinaudoti tarptautinio bendradarbiavimo projektu teikiamomis galimybėmis. Profesinio rengimo tobulinimui skirta Leonardo da Vinci programa (mobilumo, naujovių perkėlimo ir partnerystės projektai).

Kaip nustatyta Profesinio mokymo įstatyme, *profesini mokyma gali vykdyti* bet kuri profesinio mokymo įstaiga, laisvasis mokytojas ir kitas profesinio mokymo teikėjas (bendrojo lavinimo mokykla, įstaiga, organizacija, imone, kuriai profesinis mokymas nėra pagrindine veikla), įstatymu nustatyta tvarka turintis teisę rengti ir (ar) vykdyti profesinio mokymo programas.

3.3. Testinio profesinio mokymo įstatymine baze

Svarbiausi tiesiogiai testini profesini mokyma reglamentuojantys įstatymai

Švietimo įstatymas (nauja įstatymo redakcija priimta 2003 m.) ir Profesinio mokymo įstatymas (1997 m., nauja įstatymo redakcija priimta 2007 m.) apibrėžia, kad *testinis profesinis mokymas* skirtas tobulinti turimą ar įgyti kita kvalifikacija. Asmeniui gali būti užskaitomi ankstesnio mokymosi pasiekimai. Įvertinus neformaliojo profesinio mokymo metu įgytas kompetencijas, jos gali būti pripažintos kaip atitinkamo lygio kvalifikacija arba jos dalis. Plačiau apie šiuos įstatymus – 3.1 skyrelyje.

Aukštojo mokslo įstatyme (2000 m.) nustatyta, kad aukštoji mokykla gali organizuoti studijas asmeniui perkvalifikuoti, jo kvalifikacijai kelti, profesiniams igūdžiams tobulinti. Šios studijos vykdomos pagal nuosekliųjų arba nenuosekliųjų studijų programas aukštosios mokyklos nustatytais sąlygomis. Testinių studijų rezultatai gali būti aukštosios mokyklos nustatyta tvarka įvertinami kreditais. Surinkus reikiama kreditų skaičių, gali būti pripažįstamas aukštasis išsilavinimas ir suteikiama kvalifikacija.

Papildomai testini profesini mokyma reglamentuoja Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas (1998 m.) ir Užimtumo remimo įstatymas (2006 m.).

Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas (1998 m.) reglamentuoja neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemą, nustato jos sandaros, veiklos ir valdymo pagrindus ir suteikia teises garantijas neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalyviams. Įstatymas nustato, kad neformalusis suaugusiųjų švietimas apima asmens bendrosios kultūros ugdymą ir profesinei veiklai reikalingu žiniu įgijimą bei gebėjimų lavinimą ir tobulinimą. Rengti ir įgyvendinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas gali Lietuvos neformaliojo švietimo įstaigos, taip pat bendrojo lavinimo, profesinio mokymo, aukštesniosios ir aukštosios mokyklos, įsteigusios neformaliojo suaugusiųjų švietimo padalinius (skyrius, grupes ir t.t.), kiti juridiniai ir fiziniai asmenys, kurie yra įgiję teisę užsiimti neformaliuoju suaugusiųjų švietimu. Įstatymas taip pat nustato, kad neformaliuoju suaugusiųjų švietimu gali finansuoti juo suinteresuoti juridiniai ar fiziniai asmenys bei patys dalyviai. Lešos, reikalingos valstybės ir savivaldybių tarnautojų profesinės kvalifikacijos tobulinimui ir perkvalifikavimui, skiriamos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų.

Užimtumo remimo įstatymas (2006 m.) pakeite nuo 1996 m. galiojusi Bedarbių remimo įstatymą. Įstatymas nustato ieškanciu darbo asmenu užimtumo remimo sistemos teisinius pagrindus ir tikslus, uždavinius, užimtumo remimo politiką įgyvendinantių institucijų funkcijas, užimtumo remimo priemones ir jų įgyvendinimo organizavimą bei finansavimą. Įstatyme apibrėžta, kad bedarbiams ir išpetiems apie atleidimą iš darbo darbuotojams profesinis mokymas organizuojamas siekiant suteikti kvalifikaciją arba (ir) ugdyti profesinius gebėjimus. Profesinis mokymas vykdomas Profesinio mokymo įstatyme nustatyta tvarka. Mokymosi laikotarpiu mokama mokymo stipendija, apmokamos kelionės išlaidos į mokymo vietą ir atgal bei apgyvendinimo išlaidos. Lyginant su Bedarbių remimo įstatymu, įstatyme numatytos naujos užimtumo remimo priemonės: darbo rotacija, darbo vietų steigimo subsidijavimas, idarbinimas subsidijuojant, darbo igudžiu igijimo remimas ir savarankiško užimtumo remimas. Įstatymu pakeistas užimtumo remimo priemonių finansavimas: padidinta bedarbių mokymosi stipendija bei investos įvairios subsidijos isidarbinusiems bedarbiams bei juos idarbinusiems darbdaviams.

3.4. Testinio profesinio mokymo institucinė sistema

Testinio profesinio mokymo politikos formavime ir įgyvendinime dalyvauja tos pačios institucijos, kaip ir pirminio profesinio mokymo sistemoje (aprašyta 3.2 skyrelyje).

Papildomai, *Lietuvos darbo birža* atsakinga už aktyvių darbo rinkos politikos priemonių bedarbiams įgyvendinimą ir profesinio mokymo organizavimą. LDB vertina padėti darbo rinkoje, sudaro kasmetinį „Isidarbinimo galimybių barometrą“, nustato profesinio mokymo poreikį (daugiau orientuota į bedarbių mokymo reikmes). Mokymo teikėjai bedarbių profesiniam mokymui atrenkami pagal LDB organizuojamo viešojo konkurso rezultatus.

4. Pirminis profesinis mokymas

4.1. Bendra informacija apie pirminio profesinio mokymo sistema ir švietimo sistemos diagrama

Švietimo sistemos diagrama pateikiama priede. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992 m.) numato, kad asmenims iki 16 metų mokslas privalomas. Privalomas švietimas siejamas su pagrindinio ugdymo programos (ISCED 2) baigimu. Baigę programą ir įgiję pagrindinį išsilavinimą mokiniai gali rinktis vidurinio ugdymo programas bendrojo lavinimo mokykloje ir profesinio mokymo programas ISCED 3 lygmeniu. Mokiniai, kuriems nepasisekė įgyti pagrindinio išsilavinimo, gali mokytis jaunimo mokykloje arba mokytis pagal profesinio mokymo programą. Baigusieji vidurinio ugdymo programas (bendrojo lavinimo arba profesinio mokymo, kurias baigus išduodamas brandos atestatas) gali toliau mokytis pagal povidurinio neaukštojo mokslo lygmens profesinio mokymo programas (ISCED 4) arba aukštojo mokslo neuniversitetinių ir universitetinių studijų programas (ISCED 5).

Profesinio mokymo populiarumo didinimas

Naujoje Profesinio mokymo įstatymo redakcijoje, kuri išgaliojo 2008 m. sausio 1 d., suformuluotos naujos profesinio mokymo organizavimo nuostatos, kas turėtų paskatinti dalyvavimą profesiniame mokyme. Pavyzdžiui, įstatymas nustato nacionalines kvalifikacijų sąrangos principus, numato mokymosi pasiekimų, įgytu neformaliojo mokymo sistemoje, užskaitymą, įveda pameistrystės profesinio mokymo organizavimo formą, nustato profesinio mokymo kokybės užtikrinimo principus. Remiantis įstatymu, asmuo, besimokantis pagal profesinio mokymo programą, gali kartu mokytis ir pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programą.

Siekiant gerinti profesinio mokymo statusą ir jo patrauklumą dalininkams, vykdomas profesinio mokymo valdymo decentralizavimas pertvarkant valstybines profesinio mokymo įstaigas į *viešąsias įstaigas*. Pakeitus įstaigų juridinį statusą, jų valdyme gali dalyvauti ir kiti dalininkai (imones, regionines valdžios atstovai, savivaldybės ir kt.), didėja įstaigų finansinis savarankiškumas. Šiuo metu 13 profesinio mokymo teikejų turi viešosios įstaigos statusą ir ši iniciatyva tęsiama toliau.

Vis daugiau dėmesio skiriama bendrojo lavinimo ir profesinio mokymo suartitimui. Nuo 2000 m. profesinėse mokyklose pradėti steigti gimnazijų skyriai, vykdančius technologinio profilio vidurinio ugdymo programas. Taip vadinamos „technologinės gimnazijos“ teikia vidurinio ugdymo programas ir ikiprofesinį mokymą. Abiturientams yra išduodamas brandos atestatas. Jie gali testuoti mokymąsi arba profesinėse mokyklose pagal profesinio mokymo programas, arba aukštesiose mokyklose. Be to, i vidurinio ugdymo programas įtraukiami technologijų moduliai. Mokiniai sudarytos galimybės gilinti savo žinias apie tam tikrus sektorių technologijas ir ugdyti praktinius gebėjimus. 2008 m. patvirtinta bendrojo lavinimo technologijų dalyko ir profesinio mokymo programos modulių užskaitymo tvarka.

2007 m. LR Seimas patvirtino Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pakeitimą. Pakeitimu iteisinta galimybė susigražinti dalį sumos sumokėtos už mokymąsi pagal profesinio mokymo programą.

Profesinio mokymo teikejai

Profesinio mokymo įstatyme apibrėžta, kad profesinio mokymo teikejas – profesinio mokymo įstaiga, laisvasis mokytojas ir kitas profesinio mokymo teikejas (bendrojo lavinimo mokykla, įstaiga, organizacija, imone, kuriai profesinis mokymas nėra pagrindinė veikla), įstatymu nustatyta tvarka turintis teisę rengti ir (ar) vykdyti profesinio mokymo programas.

Šiuo metu pagrindiniai pirminio profesinio mokymo teikejai yra profesinės mokyklos ir kolegijos. Profesinės mokyklos vykdo profesinio mokymo programas ISCED 2, 3 ir 4 lygmeniu. Kolegijos įgyvendina aukštojo mokslo neuniversitetinių studijų programas (ISCED 5). Kai kurios kolegijos taip pat teikia profesinio mokymo programas.

Dauguma profesinio mokymo teikeju yra valstybiniai: 2008 m. tik 2 iš 80 profesiniu mokyklų ir 12 iš 27 kolegijų buvo privacios.

Kokybes užtikrinimo instrumentai

Valstybiniai profesinio rengimo standartai atlieka esmini vaidmenį rengiant profesinio mokymo programas bei vertinant mokinių ir studentų pasiekimus. Jie apjungia profesijos, mokymo ir vertinimo elementus. Kompetencijos profesinio rengimo standartuose nustatomos 5 metų laikotarpiui, remiantis darbo rinkos analize ir glaudžiai bendradarbiaujant su darbdaviais. Nuo 1990 m. mokymo programų rengimas yra deleguotas profesinio rengimo teikejams. Jie atsakingi, kad mokymo programos būtų rengiamos vadovaujantis atitinkamais profesinio rengimo standartais ir Švietimo ir mokslo ministerijos nustatytais bendraisiais reikalavimais. Naujai parengta programa yra suderinama su darbdaviams atstovaujancia kompetentinga istaiga (pvz. Pramonės, prekybos ir amatų rūmai). Profesinio mokymo metodikos centras organizuoja programos vertinimą. Jeigu programa įvertinus padaroma išvada, kad ji atitinka nustatytus reikalavimus, programa įteisinga Švietimo ir mokslo ministerijai.

Profesinio mokymo teikeju priežiūra yra apskrities viršininko administracijos atsakomybė.

Valstybinės svarbos projekto “Vieningos profesinio mokymo kokybes užtikrinimo sistemos sukūrimas ir idėgimas” (2005–2008 m.) metu parengta ES strategines nuostatas atitinkanti Profesinio mokymo kokybes užtikrinimo sistemos koncepcija ir modelis pirminiam ir testiniam profesiniam mokymui, Profesinio mokymo kokybes kriterijų ir rodiklių rinkinys (Kokybes standartas), metodologija ir rekomendacijos išoriniam mokymo institucijos vertinimui bei vidinio kokybes valdymo sistemos diegimui (daugiau informacijos: <http://projektai.pmmc.lt/en>). Profesinio mokymo kokybes užtikrinimo sistemos diegimas mokymo teikeju lygmeniu bus tesiamas per Praktinio mokymo išteklių plėtros programos priemones (daugiau informacijos – 2.1.2 skyrelyje).

Aukštojo mokslo neuniversitetinių studijų (ISCED 5) kokybe užtikrinama taikant vidines ir išorines kokybes užtikrinimo procedūras. Daugiau informacijos apie neuniversitetinių studijų kokybes užtikrinimą – Studijų kokybes vertinimo centro svetainėje <http://www.skvc.lt>.

4.2. Pirminio profesinio mokymo programos neturintiems pagrindinio išsilavinimo

Profesinio mokymo programos pagrindinio mokymo lygmeniu (ISCED 2) skirtos ne jaunesniems nei 14 m. amžiaus mokiniams. Maksimali mokinių amžiaus riba nėra nustatyta. Mokiniai kartu su profesinio mokymo programa gali mokytis pagal pagrindinio ugdymo programą ir igyti pagrindinį išsilavinimą. Tai privaloma jaunesniems nei 16 m. amžiaus asmenims. Programų trukmė gali būti 2 arba 3 metai priklausomai nuo to, ar programa skirta igyti pagrindinį išsilavinimą arba, jei ji pritaikyta specialiuju poreikiu asmenims.

10 lentelė. Informacija apie profesinio mokymo programas neturintiems pagrindinio išsilavinimo

Programos tipas	Pagrindiniai ekonominiai sektoriai	ISCED lygmuo	Santykis tarp bendrujų ir profesinių dalykų	Santykis tarp mokymosi mokykloje ir darbo vietoje	Vidutinė mokymo trukmė	Tolesnės mokymosi ir karjeros galimybės
Profesinio mokymo programa	Pirminis sektorius ir komunalinės paslaugos; Gamyba; Statyba; Distribucija ir transportas; Verslas ir kitos	ISCED 2	Profesinio mokymo dalykai: 70–90 %	Mokymasis mokykloje: 75–80 %	2–3 metai	Tolesnis mokymasis profesinio mokymo istaigoje arba bendrojo lavinimo mokykloje; darbo rinka

	paslaugos; Ne verslo paslaugos					
--	--------------------------------------	--	--	--	--	--

Kaip aprašyta anksčiau (4.1 skyrelis), už mokymo turinio formavimo atsakingi profesinio mokymo teikejai. Mokymo turinys formuojamas kompetenciju ir mokymo tikslu pagrindu. Vadovaujamosi nuostata, kad programos turini turi sudaryti dvi dalys: vieninga visai šaliai dalis ir pasirenkamoji dalis, t.y. mokymo metodai, formos, dalyku programos, mokymo priemonės ir pan. Standartizuota profesinio mokymo programų dalis (profesinės veiklos sritys, kompetencijos, mokymo tikslai, vertinimo nuostatos) yra perkeliama iš atitinkamo profesinio rengimo standarto. Patvirtinus naujus arba pakeistus profesinio rengimo standartus, mokymo programos turi būti atitinkamai pertvarkytos. Programų vertinimo procedūra aprašyta 4.1 skyrelyje.

Profesinio mokymo programoms nustatyti tokie reikalavimai:

- Praktiniam mokymui iš viso turi būti skiriama 60–70 proc. specialybės dalykams skirtu valandu. Praktinis mokymas imoneje arba darbo sąlygas atitinkancioje mokyklos bazeje yra privalomas ir jam skiriama iki 15 savaiciu.
- Specializacijos dalykams skiriama 10–15 proc. specialybės dalykams skirtu valandu.
- I programas turi būti itraukiamas verslumo bei civilines saugos moduliai.
- Ekologijos dalykai, informacines technologijos, specialybės užsienio kalba turi būti integruojama i specialybės dalykus arba išskiriami kaip savarankiški moduliai.

Vertinimas, suteikiama kvalifikacija ir tolesnio mokymosi galimybės

Šiuo metu už baigiamąjį mokinių kvalifikacijos vertinimą atsakingi Prekybos, pramonės ir amatų bei Žemės ūkio rūmai. Rūmai skiria darbdavių atstovus i kvalifikacijos egzaminu komisija, dalyvauja rengiant egzaminu teorines ir praktines užduotis. Kvalifikacijos egzaminu komisija sudaroma iš ne mažiau kaip trijų nariu, lygionis dalimis atstovaujanciu darbdavius, profesines sąjungas ir profesinio mokymo teikeja.

Kvalifikacija suteikiama asmeniui, igijusiam visas kvalifikacijai igyti reikalingas kompetencijas, nustatytas atitinkamame profesinio rengimo standarte. Kvalifikacijos egzamina sudaro teorine ir praktine dalys. Baigusiemis šias profesinio mokymo programas išduodamas *kvalifikacijos pažymejimas*. Baigusieji pagrindinio ugdymo programa ir gave *pagrindinio išsilavinimo pažymejima* gali testuoti mokymasi vidurines bendrojo lavinimo arba profesines mokyklose.

Dalyvavimas profesiniame mokyme

ISCED 2 lygmens profesinio mokymo programos visu pirma skirtos išlaikyti švietimo sistemoje mokinius, kuriems kyla gresme anksti palikti sistema, suteikiant jiems galimybę ugdyti praktinius gebėjimus ir igyti kvalifikacija. Todel šio lygmens profesinio mokymo programose mokosi labai nedaug mokiniu.

11 lentelė. Mokiniai pagrindinio ugdymo, profesinio mokymo ir ikiprofesinio mokymo programose ISCED 2 lygmeniu, 2006 m.

	Iš viso ISCED 2	ISCED 2 PU	%	ISCED 2 IPM	%	ISCED 2 PM	%
ES-27	22892085	22329149	98	297528	1	265408	1
Lietuva	307213	299236	97	1850	1	6127	2

PU – pagrindinio ugdymo programos; IPM – ikiprofesinio mokymo programos; PM – profesinio mokymo programos

Šaltinis: Eurostat

4.3. Pirminio profesinio mokymo programos turintiems pagrindini išsilavinima

Asmenys, igije pagrindini išsilavinima, gali rinktis mokymasi pagal profesinio mokymo programa arba kartu mokytis pagal vidurinio ugdymo programa ir igyti vidurini išsilavinima. Stojanciuju amžius paprastai yra 16–17 metu. Maksimali mokiniu amžiaus riba nera nustatyta. Programu trukme gali buti 2 arba 3 metai priklausomai nuo to, ar programa skirta igyti vidurini išsilavinima arba, jei ji pritaikyta specialiuju poreikiu asmenims.

12 lentelė. Informacija apie profesinio mokymo programos turintiems pagrindini išsilavinima

Programos tipas	Pagrindiniai ekonominiai sektoriai	ISCED lygmuo	Santykis tarp bendruju ir profesiniu dalyku	Santykis tarp mokymosi mokykloje ir darbo vietoje	Vidutine mokymosi trukme	Tolesnes mokymosi ir karjeros galimybes
Profesinio mokymo programa	Pirminis sektorius ir komunalines paslaugos; Gamyba; Statyba; Distribucija ir transportas; Verslas ir kitos paslaugos; Ne verslo paslaugos	ISCED 3	Profesinio mokymo dalykai: 60–90 %	Mokymasis mokykloje: 75–80 %	2–3 metai	Mokymasis pagal auštojo mokslo universitetiniu arba neuniversitetiniu studiju programa (igijusiems vidurini išsilavinima); darbo rinka

Profesinio mokymo turinys formuojamas ir baigiamieji kvalifikacijos egzaminai vykdomi vadovaujantis vieninga procedura ir reikalavimais aprašytais 4.2 skyrelyje. Baigusieji programos išduodamas *profesinio mokymo diplomas*. Baigusieji vidurinio ugdymo programa gauna *brandos atestata* ir gali toliau studijuoti pagal aukštojo mokslo universitetiniu arba neuniversitetiniu studiju programa (ISCED 5).

Dalyvavimas profesiniame mokyme

Lenteleje žemiau pateikti duomenys liudija, kad dauguma mokiniu vidurinio mokymo lygmeniu prioriteta teikia bendrajam lavinimui, o ne profesinio mokymo programoms. Viena pagrindiniu priežasciu yra tai, kad jaunimo tarpe bendrasis vidurinis lavinimas ir aukštasis mokslas yra tradiciškai populiariesnis nei profesinis mokymas. Remiantis Statistikos departamento duomenimis, 2007 m. maždaug 74 proc. baigusiuju vidurines mokyklas tais paciais metais mokymasi tese aukštosiose mokyklose ir tik 6,8 proc. abiturientu pasirinko profesini mokyma (ISCED 4).

13 lentelė. Mokiniai vidurinio mokymo lygmens programose pagal programos tipa, 2006 m.

	Iš viso ISCED 3	ISCED 3 VU	%	ISCED 3 IPM	%	ISCED 3 PM	%
ES-27	22205390	10723395	48	1185480	5	10296515	46
Lietuva	116641	86607	74	-	-	30034	26

- tokio reiškinio (rodiklio) atitinkamu laikotarpiu nebuvo

VU – vidurinio ugdymo programos; IPM – ikiprofesinio mokymo programos; PM – profesinio mokymo programos

Šaltinis: Eurostat

4.4. Pameistrystes profesinio mokymo organizavimo forma

Naujoje Profesinio mokymo įstatymo redakcijoje (isigaliojo nuo 2008 m. sausio 1 d.) pameistryste iteisinta kaip profesinio mokymo organizavimo forma.

Lietuvos švietimo sistemoje pameistrystės mokymo budas (*apprenticeship*) nėra plačiai taikomas. Šiuo metu keletas mokyklų suteikia profesinę kvalifikaciją dualinio mokymo būdu keliose profesijose. Pavyzdžiui, Vilniaus technologijų ir verslo profesinio mokymo centre dualinis mokymas vykdomas pagal Energetinių sistemų elektroniko mokymo programą. Pagal šią programą, teorinis profesijos mokymas vykdomas Centre, o praktinis profesijos mokymas – realioje darbo vietoje. Su mokiniu imoneje sudaroma darbo ir trišalė profesinio mokymo sutartis. Dualinio mokymo metu gamybinė praktika neorganizuojama – teorinis ir praktinis mokymas vyksta iki kvalifikacijos egzaminu pradžios.

4.5. Mokymosi alternatyvos jaunimui

Vaikams ir jaunuoliams (nuo 12 iki 17 metų amžiaus) linkusiems į praktinę veiklą, turintiems mokymosi sunkumų, stokojantiems mokymosi motyvacijos ir kuriems reikalinga resocializacinė pagalba Lietuvoje yra įsteigtos jaunimo mokyklos. Tai bendrojo lavinimo mokyklų tipui priskiriamos įstaigos, teikiančios pagrindinį ugdymą ir ikiprofesinį mokymą. Kaip nustatyta *Jaunimo mokyklų koncepcijoje (2005 m.)*, jaunimo mokyklų tikslas – padėti vaikams ir jaunuoliams grįžti į nuosekliojo mokymosi sistemą. Jaunimo mokykloms keliami uždaviniai:

- teikti pagrindinį ugdymą ir siekti, kad kuo daugiau mokinių įgytų pagrindinį išsilavinimą.
- ivairia praktine, teorine veikla, atitinkancia pozityvius mokinio poreikius, interesus ir gebėjimus, turtinti jų asmeninę patirtį, padėti pasiręsti tolesniam mokymuisi, profesiniam apsisprendimui, socialiniam – kultūriniam gyvenimui.

2007–2008 m.m. pradžioje veike 21 jaunimo mokykla, kuriose mokėsi 1795 mokiniai.

14 lentelė. Informacija apie jaunimo mokyklose vykdomas programas

Programos tipas	Pagrindiniai ekonominiai sektoriai	ISCED lygmuo	Santykis tarp bendrujų ir profesinių dalykų	Santykis tarp mokymosi mokykloje ir darbo vietoje	Vidutinė mokymosi trukmė	Tolesnės mokymosi ir karjeros galimybės
Pagrindinio ugdymo programa jaunimo mokyklose	Netaikoma	ISCED 2	Maždaug 60 proc. dalyko programos apimties skiriama bendrojo lavinimo dalykams	Netaikoma	Netaikoma	Mokymasis pagal vidurinio mokymo lygmens programą (vidurinio ugdymo arba profesinio mokymo)

Ugdymo turinį jaunimo mokykloje sudaro bendrasis lavinimas ir ikiprofesinis mokymas. Bendrojo lavinimo dalykų programos rengiamos vadovaujantis bendrojo lavinimo mokyklų bendrosiomis programomis ir išsilavinimo standartais bei Bendraisiais ugdymo planais. Iki profesinio mokymo programos rengiamos vadovaujantis Iki profesinio mokymo tvarkos aprašu (2007 m.). Siekiant užtikrinti tolesnės mokymosi galimybes, ikiprofesinio mokymo programos siejamos su regiono profesiniu mokymo įstaigų profesinio mokymo programomis, numatomas jų testinimas. Iki profesinio mokymo tikslas – sudaryti galimybes įgyti kompetencijų, reikalingų mokinio pasirinktai profesinei veiklai, ir stiprinti mokymosi motyvaciją. Programos orientuotos į bendrujų ir profesinių kompetencijų

ugdyma. Programas sudaro ne mažiau kaip 3 moduliai. Programos rengiamos kompetenciju pagrindu, jose numatomi tikslai ir uždaviniai. 80 proc. pamoku laiko skiriama praktiniam mokymui. Numatyta, kad praktinis mokymas gali būti organizuojamas jaunimo mokykloje arba profesinio mokymo istaigoje.

Jaunimo mokyklų kokybes užtikrinimo procedūros atitinka veiklos kokybes isivertinimo ir išorinio vertinimo proceduras, taikomas bendrojo lavinimo mokyklose.

Vertinimas ir tolesnis mokymasis

Pasiekimu patikrinimas organizuojamas vadovaujantis švietimo ir mokslo ministro patvirtintais Pagrindinio ugdymo pasiekimu patikrinimo nuostatais (2006 m.). Baigusiems jaunimo mokyklas ir išlaikiusiems egzaminus išduodamas pagrindinio išsilavinimo pažymejimas. Mokiniui prašant gali būti išduota laisvos formos pažyma apie įgytas profesines kompetencijas. Mokiniui, išėjusiam pagrindinio ugdymo programos dali ir neišlaikiusiam egzaminu, išduodamas mokymosi pasiekimu pažymejimas. Turintys pagrindinio išsilavinimo pažymejimą gali siekti vidurinio išsilavinimo bendrojo lavinimo arba profesinėje mokykloje.

4.6. Pirminio profesinio mokymo programos turintiems vidurini išsilavinima

Profesinio mokymo programų povidurinio neaukštojo mokslo lygmeniu trukme 1–2 metai.

15 lentelė. Informacija apie profesinio mokymo programos turintiems vidurini išsilavinima

Programos tipas	Pagrindiniai ekonominiai sektoriai	ISCED lygmuo	Santykis tarp bendrujų ir profesiniu dalyku	Santykis tarp mokymosi mokykloje ir darbo vietoje	Vidutine mokymo si trukme	Tolesnes mokymosi ir karjeros galimybes
Profesinio mokymo programa	Pirminis sektorius ir komunalines paslaugas; Gamyba; Statyba; Distribucija ir transportas; Verslas ir kitos paslaugos; Ne verslo paslaugos	ISCED 3	Profesinio mokymo dalykai: 90 %	Mokymasis mokykloje: 80 %	1–2 metai	Mokymasis pagal auštojo mokslo universitetiniu arba neuniversitetiniu studiju programa; darbo rinka

Profesinio mokymo turinys formuojamas ir baigiamieji kvalifikacijos egzaminai vykdomi vadovaujantis vieninga procedūra ir reikalavimais aprašytais 4.2 skyrelyje. Baigusiems programas išduodamas profesinio mokymo diplomas. Absolventams tolesnio mokymosi galimybes aukštesiose mokyklose yra tokios pat, kaip ir bendrojo lavinimo viduriniu mokyklų absolventu. I aukštasias mokyklas priimama pagal brandos egzaminu ir mokymosi rezultatus; kai kuriais atvejais laikomi specialus stojamieji egzaminai.

Dalyvavimas profesiniame mokyme

Statistiniai duomenys liudija, kad vis mažiau asmenu mokosi pagal povidurinio mokymo lygmens profesinio mokymo programas. 2005 m. 10,2 proc. baigusiuju vidurinio ugdymo programos (ISCED 3) tese mokymasi pagal profesinio mokymo programos (ISCED 4), o 2007 m. šiu asmenu dalis sumažejo iki 6,8 proc. Pagrindine tai lemianti priežastis yra aukštojo mokslo populiarumas jaunimo tarpe (beveik 75 proc. abiturientu renkasi ISCED 5 programos). Kita vertus, ISCED 4 lygmens programos tampa vis patrauklesnes suaugusiems: remiantis Švietimo informaciniu technologiju centru (<http://www.ipc.lt>)

duomenimis, 2008 m. vyresni nei 24 m. amžiaus asmenys sudare 30 proc. istojusiu i profesinio mokymo programas asmenims su viduriniu išsilavinimu.

16 lentelė. Mokiniai profesinio mokymo programose povidurinio neaukštojo mokslo lygmeniu, 2006 m.

	Iš viso ISCED 4	ISCED 4 BL	%	ISCED 4 IPM, PM	%
ES-27	:	:	:	:	:
Lietuva	10426	:	:	10426	100

: – informacija neprieinama

BL – bendrojo lavinimo programos; IPM – ikiprofesinio mokymo programos; PM – profesinio mokymo programos

Šaltinis: Eurostat

4.7. Profesinis rengimas aukštojo mokslo lygmeniu

Profesinis rengimas aukštojo mokslo lygmeniu apima aukštojo mokslo neuniversitetiniu studiju programas (ISCED 5B), kurios skirtos turintiems brandos atestata ir norintiems igyti aukštaji neuniversitetini išsilavinima. Programos vykdomos aukštosiose mokyklose – kolegijose. Studiju trukme yra 3–4 metai. Maksimali studentu amžiaus riba nera nustatyta. Studentai priimami konkurso budu, atsižvelgiant i brandos egzaminu ir mokymosi rezultatus.

Studentai moka dviejų tipų studijų imokas, priklausomai nuo to, ar ju studiju imoka apmokama valstybes biudžeto lešomis pagal stojimo rezultatus. Aukštojo mokslo istatyme nustatyta, kad i numatytas priemimo kvotas patenkantys ir pirma karta aukštojo mokslo istaigoje studijuojantys studentai kiekviena semestra aukštajai mokyklai moka studiju imoka, kuri lygi Vyriausybes nustatyto minimalaus gyvenimo lygio 4 dydziams (2008 m. imokos dydis buvo 520 Lt). Be to, ne mažiau kaip 50 proc. geriausiai besimokanciu kiekvienos studiju programos studentu šios imokos apmokamos valstybes lešomis. Už pilna studiju kaina studijuoja i valstybes finansuojamas vietas nepateke asmenys bei jau aukštaji išsilavinima turintys asmenys. 2009 m. Aukštojo mokslo istatyma keicia Mokslo ir studiju istatymas, nustatantis naujus aukštojo mokslo finansavimo mechanizmus. Šiuo istatymu ivedamas “studento krepšelis”.

Studiju turinys

Studiju programas pagal *Nuosekliuju studiju programu nuostatus* (2000 m.) rengia kolegijos. Programos turi atitikti atitinkamos *studiju krypties reglamenta* ir atitinkama *profesinio rengimo standarta*. Studijos gali buti organizuojamos ivaria forma (dienines, vakarines ir neakivaizdines).

Praktinis mokymas (iskaitant profesines veiklos praktika) turi sudaryti ne mažiau kaip trečdali neuniversitetiniu studiju programos apimties. Kiti pagrindiniai studiju programu parametrai:

- Bendrojo lavinimo ir profesiniu studiju teoriniu pagrindu dalykai turi sudaryti ne mažiau kaip 25 proc. viso studiju programos laiko;
- Programos dalykai, skirti atitinkamai profesinei kvalifikacijai igyti, turi sudaryti ne mažiau kaip 33 proc. viso studiju programos laiko;
- Profesines specializacijos dalykai turi sudaryti ne mažiau kaip 8 proc. viso studiju programos laiko;
- Profesines veiklos praktika turi sudaryti ne mažiau kaip 17 proc. viso studiju programos laiko;
- Baigiamojo darbo rengimas (jeigu numatyta programoje) turi sudaryti ne mažiau kaip 5 proc. viso studiju programos laiko.

Asmenims, baigusiems aukštojo mokslo studijų programas arba studijuojantiems aukštosiose mokyklose ir norintiems testuoti studijas kitose aukštosiose mokyklose studijų rezultatai iskaitomi remiantis *Studijų rezultatu iskaitymo tvarka*, kuria 2003 m. patvirtino Švietimo ir mokslo ministras. Tvarkoje nustatyta, kad studijų rezultatai iskaitomi išanalizavus dokumentus apie studijų rezultatus, pavyzdžiui, diplomus, pažymejimus, dalyku aprašus ir pan.

Vertinimas, suteikiama kvalifikacija ir tolesnio mokymosi galimybės

Kolegijų studentų kompetencija dažniausiai vertinama jiems ginant baigiamąjį darbą arba baigiamojo egzamino metu. Nustatyta, kad kvalifikacijos komisija turėtų būti sudaryta iš ne mažiau kaip 5 asmenų. Ne mažiau kaip pusė komisijos turi sudaryti darbdavių atstovai.

Baigusiems aukštojo mokslo neuniversitetines studijas suteikiamas profesinio bakalauro laipsnis ir profesinė kvalifikacija.

Kolegijų absolventai gali testuoti studijas universitetuose pagal išlyginamasias arba pokolegines studijas bakalauro diplomui gauti. Šios programos skirtos išlyginti universitetinių ir neuniversitetinių studijų programų skirtumus ir yra trumpesnės (1–3 metai).

Dalyvavimas aukštajame moksle

Kaip jau minėta, dauguma baigusiuju vidurinio ugdymo programas prioriteta teikia aukštojo mokslo studijoms. Iš jų du trečdaliai renkasi universitetinių studijų programas (ISCED 5A). Tokia situacija galėjo nulėmti neilga neuniversitetinių studijų istorija (pradžią 2000 m.). Kita vertus, 2007 m. kolegijos pradėjo teikti profesinio bakalauro laipsni, kas turėtų prisidėti prie neuniversitetinių studijų patrauklumo didinimo. Paskutiniai statistiniai duomenys rodo, kad studentų dalis kolegijose, palyginti su bendru studentų aukštojo mokslo studijose skaičiumi, didėja.

17 lentelė. Studentai aukštajame moksle pagal programos tipą, 2006 m.

	Iš viso ISCED5–6	ISCED 5A	%	ISCED 5B	%	ISCED 6	%
ES-27	:	:	:	:	:	:	:
Lietuva	198868	139209	70	56781	29	2878	1

: – informacija neprieinama

ISCED 5A – aukštojo mokslo universitetinių studijų programos

ISCED 5B – aukštojo mokslo neuniversitetinių studijų programos

Šaltinis: Eurostat

5. Testinis profesinis mokymas

5.1. Formalusis švietimas

5.1.1. Bendra informacija

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metu nuostatose apibrežta, kad švietimui tenka misija „sudaryti sąlygas mokytis visa gyvenima – nuolat tenkinti pažinimo poreikius, siekti naujų kompetencijų ir kvalifikacijų, reikalingų profesinei karjerai ir gyvenimo įprasminimui“ (placiau 2.1 skyrelyje). 2008 m. patvirtinta Mokymosi visa gyvenima užtikrinimo strategija suformavo naują požiūrį ir naujus mokymosi visa gyvenima pletotes tikslus (placiau 2.1 skyrelyje). Strategijoje akcentuojamos šios testinio profesinio mokymo ir suaugusiųjų švietimo pletotes kryptys:

- Kvalifikacijų atitiktis darbo rinkos poreikiams;
- Asmenu gyvenimo kokybes ir integracijos į šiuolaikinę visuomenę gerinimas, pletojant neformalų neprofesinį švietimą ir savišvietą;
- „Antrosios galimybes“ suaugusiems įgyti pradinį, pagrindinį, vidurinį išsilavinimą sudarymas, bendrųjų kompetencijų pletojimas, mokymosi visa gyvenima paslaugų prieinamumo didinimas;
- Mokymosi visa gyvenima regioninės infrastruktūros modernizavimas;
- Įvairių testinio ir suaugusiųjų mokymo sričių finansavimo subalansavimas, siekiant padidinti finansavimą labiausiai jo stokojančioms sritims.

Pagrindiniai testinio profesinio mokymo reglamentuojantys įstatymai yra Švietimo ir Profesinio mokymo įstatymai (detaliau teisine baze aprašyta 3.3 skyrelyje). Jie nustato, kad testinis profesinis mokymas teikiamas asmeniui, turinčiam pirmąją kvalifikaciją. Jis skirtas turimai kvalifikacijai tobulinti ar kitai kvalifikacijai įgyti.

Profesinio mokymo (tiek pirminio, tiek testinio) paskirtis – pasirengti dalyvauti kintancioje darbo rinkoje. Todėl profesinio mokymo turinys formuojamas atsižvelgiant į darbo rinkos poreikius ir glaudžiai bendradarbiaujant su veiklos pasaulio atstovais, pvz. rengiant profesinio rengimo standartus.

5.1.2. Testinio profesinio mokymo pagrindiniai bruožai

Formalusis testinis mokymas teikiamas pagal formaliojo profesinio mokymo programas. Profesinio mokymo teikejas turi teisę vykdyti formaliojo profesinio mokymo programas tik gavęs Švietimo ir mokslo ministerijos išduota licencija. Atviros informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemos (AIKOS, <http://www.aikos.smm.lt>) duomenimis, 2008 m. licencija testiniam mokymui turejo 248 istaigos: universitetai, kolegijos, profesines mokyklos, pelno siekiančios imones (uždaros akcinės bendrovės, privacios bendrovės), darbo rinkos profesinio mokymo centrai ir kitos institucijos.

Formaliojo profesinio mokymo turinys formuojamas kompetencijų pagrindu, vadovaujantis galiojanciais profesinio rengimo standartais, kurie apima profesines veiklos sritis, kompetencijas bei mokymo tikslus. Mokymo tikslai nustato ir bendrųjų gebėjimų ugdymą. Programos yra registruojamos Švietimo ir mokslo ministerijos Studijų ir mokymo programų registre (<http://www.aikos.smm.lt>).

Šiuo metu Lietuvoje galioja penki, švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministru 2001 m. patvirtinti, profesinio išsilavinimo lygiai.

18 lentelė. Profesinio išsilavinimo lygiai

Profesinio išsilavinimo lygis	Profesinio išsilavinimo lygio apibūdinimas	Minimalus bendrojo išsilavinimo cenzas
I	Kompetencija atlikti nesudetingas, pasikartojančias darbo operacijas.	
II	Kompetencija atlikti principiniu savarankišku sprendimu nereikalaujanti specializuota darba.	Pradinis/ pagrindinis
III	Kompetencija atlikti sudetinga darba, pakankamai atsakingu ir savarankišku sprendimu reikalaujanciose veiklos srityse. Igyjamas gebėjimas derinti grupės veikla.	Vidurinis
IV	Kompetencija savarankiškai atlikti sudetinga atsakomybes reikalaujanti darba konkrečiose veiklos srityse. Igyjami gebėjimai savarankiškai atlikti planavimo, organizavimo, administravimo ir kontrolės funkcijas.	Vidurinis
V	Kompetencija savarankiškai atlikti kurybini atsakomybes reikalaujanti darba konkrečiose veiklos srityse. Išsamiomis žiniomis pagrįsti gebėjimai leidžia planuoti ir vertinti darba, vykdyti valdymo funkcijas.	Aukštasis

2005–2008 m. vykdant ESF nacionalines svarbos projekta parengtas Lietuvos nacionalines kvalifikacijų sistemos modelis, kuriame kaip ir Europos kvalifikacijų sarangoje numatyti aštuoni kvalifikacijų lygmenys. Daugiau informacijos apie nacionalines kvalifikacijų sistemos kurima - 10.3 skyrelyje.

Formaliojo profesinio mokymo programos gali būti skirtos igyti (1) profesine kvalifikacija arba (2) teise atlikti tam tikrus darbus/ vykdyti tam tikras funkcijas. Mokymo trukmė priklauso nuo programos paskirties, tikslu ir stojanciuju išsilavinimo. Kvalifikacijai igyti skirtos programos priskiriamos I-III profesinio išsilavinimo lygiui. Nepriklausomai nuo to, ar stojantieji turi profesini pasirengima ar ne, jiems taikomi vienodi stojimo reikalavimai.

Statistiniai duomenys liudija, kad besimokanciu suaugusiųjų dalis mokymosi istaigose dideja. Pavyzdžiui, remiantis oficialiais statistiniais duomenimis, 2008 m. vyresni nei 22 m. amžiaus asmenys sudare 16 proc. visu besimokanciuju valstybinėse profesinėse mokyklose.

Praktinis mokymas programose sudaro 60–80 proc. viso mokymo trukmės. Rekomenduojama, kad puse praktiniam mokymui skirto laiko sudarytu praktinis mokymas realioje darbo vietoje. Baigus mokymus organizuojamas kvalifikacinis egzaminas, kurio metu tikrinamos teorines ir praktines žinios bei gebėjimai. Už kvalifikacijos egzamina organizavima atsakingi socialiniai partneriai.

Darbuotoju saugos ir sveikatos mokymo programos rengiamos vadovaujantis darbuotoju sauga ir sveikata reglamentuojanciais aktais. Ju trukme lemia darbu sudetingumas ir specifika. Sekmingai baigus minetas mokymo programas išduodami darbuotoju saugos ir sveikatos pažymejimai bei atestacijos pažymejimai.

Kokybes užtikrinimas

2008 m. baigtas vykdyti ESF finansuotas nacionalines svarbos projektas „Vieningos profesinio mokymo kokybes užtikrinimo sistemos sukūrimas ir idiegimas“, kuriuo siekta sukurti vieninga pirminio ir testinio profesinio mokymo kokybes užtikrinimo sistema, atitinkancia ES strategines nuostatas ir sudarancia prielaidas nuolatiniam mokymo kokybes tobulinimui. Projekto metu parengta profesinio mokymo kokybes užtikrinimo sistemos koncepcija ir modelis, profesinio mokymo kokybes vertinimo kriteriju ir rodikliu rinkinys, išorinio ir vidinio kokybes vertinimo metodologijos. Profesinio mokymo kokybes užtikrinimo sistema bus toliau pletojama igyvendinant Praktinio mokymo ištekliu pletros programoje (patvirtinta 2007 m., daugiau informacijos 2.1.2 skyrelyje) numatytas priemones.

Priemonės, skatinancios dalyvavimą testiniame profesiniame mokyme.

Pagal esamus įstatymus, testini profesini mokyma finansuoja patys dalyviai, juo suinteresuoti juridiniai ir fiziniai asmenys (detalesiau apie testinio mokymo finansavimą 9.2 skyrelyje). Išimtys taikomos smulkiu ir vidutiniu imonių darbuotojams, valstybės tarnautojams bei tam tikru sektoriu (pvz. žemės ūkio, sveikatos apsaugos ir kt.) darbuotojams, kai teisės aktai reguliuoja jų kvalifikacijos klausimus. Teisine baze sudaro prielaidas imonėms ir asmenims susigrąžinti tam tikrą išlaidų mokymui dalį. Pelno mokescio įstatymas nustato, kad personalo rengimo ir kvalifikacijos kelimo išlaidos gali būti atimamos iš pajamų, skaičiuojant imones apmokestinamąjį pelną, o Gyventojų pajamų mokescio įstatymas (2002 m.) nustato, kad iš pajamų galima atimti sumas sumoketas už studijas, kurias baigus įgyjamas aukštasis išsilavinimas ir (ar) suteikiama kvalifikacija.

Nustatytais atvejais besimokantiejiems suteikiamos mokymosi atostogos egzaminams pasirengti ir laikyti, o taip pat diplominiam darbui baigti ir ginti.

Dalyvavimas formaliajame testiniame mokyme

Tyrimu duomenys rodo, kad Lietuvoje, palyginti su Europos Sąjungos vidurkiu, formaliajame testiniame mokyme dalyvauja gana maža suaugusiųjų dalis (19 lentelė). Kita vertus, neformalusis mokymas yra populiariesnis, ir daugiau gyventojų renkasi šią mokymosi formą. Tikėtina, kad tokia situacija lemia kursų trukmę, lankstumą, mokymosi vietą, laiką, sąsąjas su konkrečia darbo vieta ir pan.

19 lentelė. Dalyvavimas formaliajame mokyme pagal išsilavinimą ir darbo statusą, 2005 m. (proc.)

	ISCED 0–2				ISCED 3				ISCED 5–6			
	gyven- tojai	užim- tieji	bedar- biai	neakty- vus	gyven- tojai	užim- tieji	bedar- biai	neakty- vus	gyven- tojai	užim- tieji	bedar- biai	neakty- vus
ES-25	1,4	1,3	2	1,6	5,2	3,8	7	10,3	8,5	7,3	15,1	14,3
Lietuva	:	:	:	:	2,4	2,4	:	3,6	6	6,2	:	:

: – informacija neprieinama

Šaltinis: Eurostat

Mokymosi visa gyvenimą užtikrinimo strategijoje (2008 m.), numatytos priemonės sistemos pletrai, tamė tarpe optimizuoti infrastruktūra, diegti naujas suaugusiems asmenims tinkamas profesinio mokymo ir kvalifikacijos kelimo formas (elektroninio mokymosi, nuotolinio mokymosi paslaugas ir pan.), inicijuoti ir įgyvendinti inovatyvias formaliojo ir neformaliojo mokymo programas, plesti visuomenės informavimo apie mokymosi visa gyvenimą galimybes.

Profesinio mokymo įstatyme (nauja redakcija 2007 m.) nustatyti kvalifikacijų sudarymo, tvarkymo ir suteikimo principai ir praplesta mokymo organizavimo formų įvairovė (įvesta pameistrystė). Įgyvendinant įstatymą numatyta sukurti modulinio profesinio mokymo sistema. Visos numatytos priemonės turės itakos formaliojo testinio mokymo lankstumo bei patrauklumo didinimui.

5.2. Neformalusis švietimas

5.2.1. Bendra informacija

Pagrindiniai įstatymai, reglamentuojantys neformalųjį suaugusiųjų mokymą yra Švietimo įstatymas, Profesinio mokymo įstatymas ir Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas. Daugiau informacijos apie įstatymine baze – 3.3 skyrelyje. Švietimo įstatyme nustatyta, kad neformaliojo suaugusiųjų švietimo paskirtis – sudaryti sąlygas asmeniui mokytis visa gyvenima, tenkinti pažinimo poreikius, tobulinti įgytą kvalifikaciją, įgyti papildomą kvalifikaciją. Įstatymais apibrežta, kad neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu asmens įgyta kompetencija nustatyta tvarka gali būti pripažįstama kaip formaliojo švietimo programos ar kvalifikacijos dalis.

5.2.2. Pagrindiniai neformaliojo testinio mokymo bruožai

Tyrimu duomenys liudija, kad vis daugiau suaugusiųjų dalyvauja švietime. Statistikos departamento atlikto gyventojų švietimo tyrimo duomenimis, 2006 m. palyginti su 2003 m., švietimo įstaigose arba savarankiškai mokėsi du kartus daugiau suaugusiųjų. Informacijos apie neformalųjį suaugusiųjų mokymąsi truksta, tačiau prieinami duomenys rodo, kad neformaliojo mokymosi statusas yra gana aukštas. Pavyzdžiui, remiantis darbdavių apklausos duomenimis, 95 proc. darbdavių teigia, kad neformalusis švietimas jų darbuotojams reikalingas (tyrimas „*Neformaliojo suaugusiųjų švietimo bukle ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalųjį darbuotojų švietimą*“, 2005 m.).

Neformalųjį suaugusiųjų švietimą gali teikti visi švietimo teikejai, t.y. mokykla, laisvasis mokytojas ir kitas švietimo teikejas (įstaiga, imone, organizacija, kuriai švietimas nėra pagrindine veikla), turintis teisę vykdyti švietimą. Neformaliojo švietimo teikejams specialiu reikalavimu nėra, tačiau kai kuriais atvejais įstaigos, norincios teikti mokymą tam tikroms grupėms (pavyzdžiui, valstybės tarnautojams), privalo dalyvauti vertinimo proceduroje ir irodyti savo išteklių bei darbuotojų tinkamumą. Remiantis Statistikos departamento duomenimis, 2008 m. buvo 699 įstaigos, kurių pagrindine veikla – neformaliojo suaugusiųjų švietimo paslaugos. Lyginant su ankstesniais metais, teikejų skaičius išaugo 10 proc.

Profesinio mokymo įstatyme numatyta, kad reikalavimus neformaliojo profesinio mokymo programoms ir jų vykdymui gali nustatyti mokymą pagal šią programą užsakanti ar ji finansuojanti institucija. Mokymo programų tikslai, priėmimo kriterijai ir trukmė labai skiriasi ir didele dalimi priklauso nuo tikslinės grupės. Sprendimą dėl mokymo kainos priima švietimo teikejas. Teisės aktai reglamentuoja, kad testinis mokymas vykdomas imones, įstaigos arba besimokančiųjų lešomis (placiu apie finansavimą 9.2 skyrelyje). Tais atvejais, kai kvalifikacijos klausimai yra reglamentuojami, testiniam mokymui gali būti skiriama valstybės lėšų, pavyzdžiui valstybės tarnautojų arba tam tikru sektoriu darbuotojų (žemės ūkio, sveikatos apsaugos ir kitu) mokymui.

Nuotolinis mokymas

2007 m. patvirtinta Lietuvos virtualaus universiteto 2007–2012 metų programa, kurios uždaviniai yra skatinti e. mokymosi procesus virtualioje erdveje ir plėtoti Lietuvos e. mokymosi infrastruktūrą. Pagal programą siekiama toliau plėtoti Lietuvos nuotolinio mokymosi tinklą LieDM, sukurti informacinėmis technologijomis grįsta integruota el. mokymosi erdvė, užtikrinančia kiekvienam Lietuvos pilieciui nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos visą gyvenimą prieinamas mokymosi ir kvalifikacijos palaikymo ir tobulinimo galimybes. Šiuo metu LieDM jungia 77 institucijas: universitetus, kolegijas, suaugusiųjų mokymo centrus, profesinio mokymo įstaigas. Tinkle teikiama 10 magistro studijų formaliojo švietimo programų, sukaupta ir teikiama daugiau kaip 1070 nuotolinio formaliojo ir neformaliojo mokymosi kursų įvairiose srityse, pvz. buhalterija, vadyba, dizainas ir kt. (kursų sąrašas ir registracija interneto svetainėse <http://www.liedm.lt> ir <http://www.lvu.lt>).

Neformaliojo/ savaiminio mokymosi pripažinimas

Pirmieji teises aktai, reglamentuojantys neformaliai igytu žiniu ir gebejimu pripažinima priimti 2001–2002 m. 2007 m. patvirtinta *Savarankiško mokymosi tvarkos aprašo* nauja redakcija. Šis dokumentas reglamentuoja asmens savarankiško mokymosi pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio, suaugusių ugdymo programas, programos dalies (modulio) mokymosi ir programos baigimo pasirinktoje bendrojo lavinimo ar profesinėje mokykloje tvarka.

2008 m. patvirtintas *Ankstesnio mokymosi pasiekimu užskaitymo tvarkos aprašas*. Jis reglamentuoja asmens, priimto mokytis pagal formaliojo profesinio mokymo programa, ankstesnio mokymosi pasiekimu užskaityma kaip šios programos mokymosi pasiekimu dali. Mokymosi pasiekimams priskiriami asmens gebejimai, igyjami mokantis pagal formaliojo ir neformaliojo profesinio mokymo programas, darbo patirties arba savišvietos budu.

Egzaminas eksterno budu yra pagrindinis budas suaugusiems iteisinti žinias ir igudžius, igytus neformaliojo švietimo sistemoje arba savarankiškai. Pagal egzistuojancia tvarka tik asmuo turintis ne mažesni kaip 1 metu darbo staža ir ne jaunesnis nei 18 metu turi teise kreiptis del žiniu ir igudžiu pripažinimo. Pradžioje, analizuojant neformalaus švietimo pažymejimus ar kitus susijusius dokumentus, nustatomas igytu žiniu bei gebejimu lygis. Tada eksternas (savarankiškai besimokantis asmuo, siekiantis igyti formaluji išsilavinima ir (ar) profesine kvalifikacija) ir mokykla susitaria del paskirtu iskaitu ir konsultaciju grafiko. Jeigu rezultatai yra teigiami, eksternui leidžiama laikyti baigiamaji kvalifikacijos egzamina kartu su mokiniais, studijuojanciais pagal formalias profesinio mokymo programas. Asmenims, sėmingai išlaikiusiems egzamina, suteikiamas kvalifikacijos pažymejimas arba profesinio mokymo diplomas.

Neformaliojo švietimo pasiekimai gali buti pripažinti sektoriaus arba organizaciju lygmeniu, kai asmuo siekia pagerinti profesini statusa (dalyvauja atestacijoje, kasmetiniame veiklos vertinime ir pan.). Pavyzdžiui, slaugos specialistai, siekiantys igyti licencija, privalo irodyti savo dalyvavima kvalifikacijos tobulinimo renginiuose per paskutinius penkerius metus. Slaugytoju pristatytus dokumentus (pažymejimus, diplomus ir pan.) ivertina asmenys, atsakingi už licencijavima ir atestacija.

Dalyvavimas neformaliajame švietime

Tyrimu duomenys rodo, kad Lietuvoje, palyginti su Europos Sąjungos vidurkiu, neformaliajame švietime dalyvauja mažesne suaugusiųju dalis (20 lentelė). Kita vertus, neformalusis mokymas yra populiariesnis nei formalusis švietimas, ir daugiau gyventoju renkasi šia mokymosi forma. Tikėtina, kad tokia situacija lemia kursu trukme, lankstumas, mokymosi vieta, laikas, sasajos su konkrečia darbo vieta ir pan.

20 lentelė. Dalyvavimas neformaliajame mokyme pagal išsilavinima ir darbo statusa, 2005 m. (proc.)

	ISCED 0–2				ISCED 3				ISCED 5–6			
	gyven- tojai	užim- tieji	bedar- biai	neakty- vus	gyven- tojai	užim- tieji	bedar- biai	neakty- vus	gyven- tojai	užim- tieji	bedar- biai	neakty- vus
ES-25	6,5	9	7,6	2,8	16,4	18,9	14,8	6,7	30,9	33,7	22,7	13
Lietuva	:	:	:	:	4,8	5,9	:	:	20,2	22,7	:	:

: – informacija neprieinama

Šaltinis: Eurostat

Mokymosi visa gyvenima užtikrinimo strategijoje (2008 m.), numatytos priemonės sistemos pletrai, tame tarpe optimizuoti infrastruktura, diegti naujas suaugusiems asmenims tinkamas profesinio mokymo ir kvalifikacijos kelimo formas, inicijuoti ir igyvendinti inovatyvias formaliojo ir neformaliojo mokymo programas, plesti visuomenės informavimo apie mokymosi visa gyvenima galimybes.

Profesinio mokymo istatyje (nauja redakcija 2007 m.) nustatyti kvalifikacijų sudarymo, tvarkymo ir suteikimo principai ir praplesta mokymo organizavimo formų įvairovė (įvesta pameistryste). Įgyvendinant istatymą numatyta sukurti modulinio profesinio mokymo sistemą. Visos numatytos priemonės turės itakos formaliojo testinio mokymo lankstumo bei patrauklumo didinimui.

Mokymasis visa gyvenima yra vienas 2007–2013 m. *Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos* prioritetu ir projektu mokymosi visa gyvenima sistemos pletrai įgyvendinimas bus finansuojamas Europos socialinio fondo lėšomis. Suplanuotos priemonės turėtų prisidėti prie sąsajų tarp formaliojo ir neformaliojo testinio profesinio mokymo gerinimo ir, tokiu būdu, turėtų paskatinti daugiau suaugusiųjų dalyvauti švietime.

5.3. Bedarbių ir kitų asmenų, pažeidžiamų darbo rinkoje, mokymas

Užimtumo remimo istatymas (2006 m.) reglamentuoja, kad bedarbių ir išpėtu apie atleidimą iš darbo darbuotojų, mokymas organizuojamas pagal formaliojo ir neformaliojo profesinio mokymo arba neformaliojo švietimo programas (daugiau informacijos 5.1 ir 5.2 skyreliuose). Programos gali būti skirtos įgyti (1) profesinę kvalifikaciją arba (2) teisę atlikti tam tikrus darbus/ vykdyti tam tikras funkcijas. Paprastai programų trukmė yra iki 43 sav. Dalyviams keliamas reikalavimas užsiregistruoti teritorinėje darbo biržoje kaip ieškantiems darbo. Lietuvos darbo birža (LDB) vertina padėti darbo rinkoje, sudaro kasmetinį „Isidarbinimo galimybių barometrą“, nustato profesinio mokymo poreikį. Mokymo teikėjai atrenkami pagal viešojo konkurso rezultatus.

Pagal *Užimtumo remimo istatymą* darbo rinkoje papildomai remiamais asmenimis yra neigalieji, ilgalaikiai bedarbiai, vyresni kaip 50 metų darbingi asmenys, neščios moterys, asmenys (šeimoms pasirinkimu) faktiškai auginantys vaiką iki 8 metų arba neigalius vaiką iki 18 metų, grįžę iš laisvės atėmimo vietų, prekybos žmonėmis aukos ir kt. Darbo rinkoje papildomai remiami asmenys prioritetine tvarka nukreipiami į aktyvias darbo rinkos politikos priemones (profesinis mokymas; neformalusis švietimas; remiamasis idarbinimas; parama darbo vietoms steigti; darbo rotacija). Remiantis LDB duomenimis, 2008 m. kas ketvirtas bedarbis, nukreiptas į aktyvias darbo rinkos politikos priemones, dalyvavo profesiniame mokyme. Vis dėlto didesnę dalį darbo rinkoje papildomai remiamu asmenų dalyvavo viešuosiuose darbuose. Kai kurios mokymo priemonės šioms grupėms aprašytos žemiau:

Ilgalaikiai bedarbiai. Profesijos neturintys asmenys ir asmenys, kurie turi kvalifikaciją, bet ją prarado, nes ilgą laiką nedirbo, mokomi pagal įvairias programas. Kursu metu bedarbiai įgyja naują teorinį ir praktinį žinių, išmoksta pristatyti save darbdaviams ir integruotis darbo aplinkoje.

Neigalieji. Neigaliesiems siūlomos tiek formaliojo, tiek neformaliojo mokymo programos. 2005 m. Lietuvos darbo birža pradėjo vykdyti Europos socialinio fondo remiamus projektus neigaliesiems. Projektai paremė žmonių su negalia dalyvavimą aktyviose priemonėse, tame tarpe profesiniame mokyme, bei jų mokymą darbo vietoje. Profesinio mokymo programas baigusieji įgyja įvairias kvalifikacijas: apskaitininko, pardavejo, buhalterio, verslo organizatoriaus, internetinio puslapio kūrėjo ir kt. Kita neigaliųjų grupė dalyvavo kvalifikacijos tobulinimo ir verslumo didinimo kursuose.

Jauni bedarbiai. Teritorinės darbo biržos vykdo „Pirmo žingsnio darbo rinkoje programa“. Neturintys profesines kvalifikacijas konsultuojami apie galimybes įgyti paklausia profesiją. Mokymo programas baigę, tačiau darbo neturintys jaunuoliai dalyvauja intensyvaus integravimo į darbo rinką programoje. Be to, pletojama talentų banko duomenų bazė, kurioje registruojami duomenys apie jaunus specialistus – ieškancius darbo, besimokancius paskutiniuose kursuose ar jau baigusius studijas ir norincius dalyvauti virtualioje darbo biržoje. Šešiose teritorinėse darbo biržose yra jaunimo darbo centrai, teikiantys specialias jaunimo integravimo į darbo rinką paslaugas.

Kaliniai ir paleistieji iš ikalinimo istaigu. Remiantis Kalejimu departamento prie Teisingumo ministerijos (žr. <http://www.kalejimudepartamentas.lt>) duomenimis, visose ikalinimo istaigose steigti profesiniu mokyklu skyriai. 2008 m. pabaigoje juose mokėsi 16 proc. kalinių. Kaliniams siūlomos kompiuteriu operatoriu, kirpeju, staliu ir kitos mokymo programos. Kaliniams sudarytos galimybės studijuoti ir pagal aukštojo mokslo studijų programas – 2008 m. pagal jas studijavo 7 kaliniai.

Lietuvos darbo birža taip pat įgyvendina specialias kalinių ir buvusių kalinių profesinio mokymo ir užimtumo programas. 2005–2008 m. vykdyti ESF projektai, kurių metu kaliniams ir buvusiems kaliniams organizuoti vairavimo, kompiuterinio raštingumo, verslumo ugdymo pagrindų kursai. Buve kaliniai, baigę profesinio mokymo programas, įgijo profesinę kvalifikaciją statybos sektoriuje.

Bedarbių dalyvavimas profesiniame mokyme

Remiantis Eurostat duomenimis apie bedarbių mokymąsi, daugumoje valstybių, tame tarpe ir Lietuvoje, didesnę dalį bedarbių mokosi pagal neformaliojo mokymo programas. Kita vertus, Lietuvos darbo birža yra iškelusi tikslą, kad bent 80 proc. bedarbių dalyvautų formaliajame profesiniame mokyme. Todėl didžioji dalis registruotų bedarbių nukrepiama į formaliojo profesinio mokymo programas.

21 lentelė. Bedarbių dalyvavimas švietime, 2007 m. (proc.)

	Formalusis ir neformalusis mokymas	Formalusis mokymas	Neformalusis mokymas
Lietuva	16,7	2,1	14,6

Šaltinis: Eurostat

6. Profesijos mokytoju rengimas

6.1. Pedagoginio personalo profesiniame mokyme ivairove

6.1.1. Pedagoginiai darbuotojai profesiniame mokyme

Švietimo įstatymu apibrėžta, kad mokytojas – tai asmuo, ugdomas ir mokantis mokinius pagal formaliojo arba neformaliojo švietimo programas. Lietuvos profesinio mokymo įstaigose dirba **bendrojo lavinimo dalyku mokytojai ir profesijos mokytojai**. Pastarieji vykdo teorini ir (arba) praktini profesini mokyma ir i smulkesnes profesines kategorijas neskirstomi. Aukštojo mokslo įstatyme nustatyti reikalavimai kolegiju destytojams (placiau 6.2.1 skyrelyje).

Kaip pažymeta Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metu nuostatose (2003 m.), kuriant žiniu visuomene, keiciamas pats mokytojo vaidmuo: mokytoja – žiniu turetoja ir perteikeja keicia mokytojas – mokymosi organizatorius, mokymosi galimybiu kurejas, mokymosi patarejas, partneris, tarpininkas tarp mokinio ir ivairiu šiuolaikiniu informacijos šaltiniu.

Lenteleje apibendrintos bendrojo lavinimo dalyku ir profesijos mokytoju atliekamos funkcijos.

22 lentelė. Mokytoju profesinio mokymo sistemoje funkcijos

Funkcijos pagal Švietimo įstatyma	Kitos profesijos mokytoju funkcijos
<ul style="list-style-type: none"> • Užtikrina ugdomu mokiniu sauguma, geros kokybes ugdyma; • Ugdo tvirtas mokiniu doroves, pilietines, tautines bei patriotines nuostatas, laiduoja ju asmenybes galiu pletote; • Laikosi teises norminiu aktu patvirtintu Mokytojo etikos normu ir mokyklos vidaus tvarka nustatanciu dokumentu; • Tobulina savo kvalifikacija; • Suteikia pagalba mokiniams, turintiems ugdymosi, mokymosi sunkumu ir specialiuju ugdymosi poreikiu; • Nešališkai vertina mokiniu mokymosi pasiekimus; • Nuolat informuoja tevus (globejus, rupintojus) apie ju vaiku ugdymosi poreikius ir pasiekimus.	<ul style="list-style-type: none"> • Rengia profesinio mokymo programas ir mokymo priemones; • Dalyvauja profesinio mokymo kokybes vertinime (mokymo programu ir ištekliu vertinimas); • Dalyvauja profesinio regimo standartu kurime; • Dalyvauja nacionaliniu ir tarptautiniu projektu rengime bei igyvendinime ir pan.

Pedagogo profesijos patrauklumas

Remiantis oficialios statistikos duomenimis, švietimo darbuotoju užmokestis yra vienas žemesniu rinkoje. Tai turi itakos žemam mokytojo (dirbancio tiek pagal profesinio mokymo, tiek pagal bendrojo lavinimo dalyku programas) profesijos patrauklumui. Todel, siekiant pagerinti situacija, buvo pradetos tam tikros iniciatyvos. Pavyzdžiui, http://www.smm.lt/naujienos/docs/nuotraukos/2008_metu_mokytojai_maz.jpg geriausiems šalies mokytojams (tame tarpe ir profesijos mokytojams) kasmet iteikiamos metu mokytojo premijos. 2008 m. pradeta programa „Renkuosi mokyti!“, kurios tikslas pritraukti geriausius aukštųjų mokyklų absolventus dvejus metus po studiju dirbti mokytojais (<http://www.renkuosimokyti.lt>). Dalyvaujantiems programoje kartu su pradedancio mokytojo atlyginimu „Renkuosi mokyti!“ remėjai skiria stipendija. Taip pat, 2008 m. patvirtinta Ilgalaike pedagoginiu darbuotoju darbo užmokescio didinimo programa. Vykdam šia programa 2008 m. pedagogu atlyginimai padidejo 25 proc.

6.1.2. Institucine struktura

Profesijos mokytoju kvalifikacijos tobulinima organizuojanciu ir vykdančiu instituciju funkcijos nustatytos LR švietimo ir mokslo ministro isakyme *Del profesijos mokytoju kvalifikacijos tobulinimo nuostatu* (2007 m.).

23 lentelė. Atsakingos institucijos

Institucija	Funkcijos
Svietimo ir mokslo ministerija	Nustato prioritetines profesijos mokytoju kvalifikacijos tobulinimo kryptis; numato ir skiria lešu pavaldžioms kvalifikacijos tobulinimo institucijoms išlaikyti; inicijuoja valstybiniu kvalifikacijos tobulinimo programu vykdyma ir tam skiria tiksliniu lešu.
Mokytoju kompetencijos centras	Organizuoja ir koordinuoja kvalifikacijos tobulinimo instituciju ir kvalifikacijos tobulinimo programu akreditavima; vykdo profesijos mokytoju kvalifikacijos tobulinimo kokybes stebesena; skelbia informacija apie akredituotas kvalifikacijos tobulinimo institucijas ir kvalifikacijos tobulinimo programas; teikia metodine pagalba kvalifikacijos tobulinimo institucijoms bei programu rengėjams.
Pedagogu profesines raidos centras	Rengia ir vykdo kvalifikacijos tobulinimo programas ir projektus; koordinuoja mokytoju ir mokyklu metodine veikla, rengia metodines priemones, kaupia ir skleidžia pedagogu parengta metodine medžiaga.
Apskriciu viršininku ir savivaldybiu administracijos	Numato ir skiria lešu pavaldžioms kvalifikacijos tobulinimo institucijoms išlaikyti; koordinuoja pavaldžiu kvalifikacijos tobulinimo instituciju veikla.
Kvalifikacijos tobulinimo institucijos	Tiria ir analizuoja profesijos mokytoju kvalifikacijos tobulinimo poreikius; rengia kvalifikacijos tobulinimo programas ir organizuoja profesijos mokytoju kvalifikacijos tobulinimo renginius; nustato kvalifikacijos tobulinimo programu rengimo, aprobavimo tvarka, renginiu organizavimo tvarka; tiria kvalifikacijos tobulinimo programu ir renginiu veiksminguma; teikia metodine pagalba profesijos mokytojams; išduoda kvalifikacijos tobulinimo pažymejimus ir pažymas.
Profesinio mokymo institucijos	Nusistato profesijos mokytoju kvalifikacijos tobulinimo tvarka; tiria profesijos mokytoju kvalifikacijos tobulinimo poreikius ir nustato prioritetus; rengia ir igyvendina kvalifikacijos tobulinimo planus; teises aktu nustatyta tvarka sudaro salygas profesijos mokytojams tobulinti kvalifikacija; bendradarbiauja su kvalifikacijos tobulinimo institucijomis, teikia joms siulymu ir pageidavimu del kvalifikacijos tobulinimo organizavimo; užtikrina mokinio krepšelio ir kitu lešu, skirtu kvalifikacijai tobulinti, racionalu panaudojima.

6.1.3. Pastaruju metu pokyciai

Lietuvoje profesijos mokytojai turi tureti profesine kvalifikacija ir pedagogine kompetencija.

Per paskutinius penkerius metu didelis demesys buvo skirtas pedagogu rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos pertvarkai. 2005 m. patvirtinta *Pedagogu rengimo koncepcija*, apibrežusi pedagogu rengimo tikslus, uzdavinius, pagrindines nuostatas, pedagogo profesine kompetencija, pedagogu rengimo organizavima bei priemones rengimo kokybei užtikrinti. 2006 m. patvirtinta *Valstybine pedagogu rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programa*. Ši programa apima visas pedagogu rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemos posistemės (studijas aukštosiose mokyklose, pedagogo profesines kvalifikacijos igijimo, kvalifikacijos tobulinimo formaliojo ir neformaliojo švietimo sistemose). Dokumentas numato, kad profesijos mokytojais gales dirbti asmenys, kurie turi aukštaji neuniversitetini arba universitetini išsilavinima ir ne mažesne kaip 3 metu darbo tam tikroje profesines veiklos srityje patirti bei yra baige pedagogines studijas. 2008 m. patvirtintas *Pedagogu rengimo reglamentas* nustato pedagogu rengimo modelius, pedagoginiu studiju reikalavimus, pedagoginiu studiju sandara ir reikalavimus pedagoginiu studiju vykdytojams.

2007 m. patvirtintas *Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas*. Šio dokumento paskirtis – aprašyti mokytojo bendrakultūrinę, profesinę, bendrąsias ir specialiasias kompetencijas, ir, tokiu būdu, nustatyti vienodus mokytojų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo kriterijus.

2007 m. patvirtinti *Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo nuostatai* reglamentuoja kvalifikacijos tobulinimo tikslus ir uždavinius, formas, kvalifikacijos tobulinimo organizuojančių institucijų funkcijas bei finansavimą. Dokumentas numato, kad neformaliojo švietimo būdu ar savišvietos būdu asmens įgyta kompetencija Vyriausybės numatyta tvarka gali būti pripažįstama kaip formaliojo švietimo programos ar kvalifikacijos dalis.

2007 m. patvirtinta *Praktinio profesinio mokymo išteklių pletros programa*, kurioje viena iš veiklų grupių yra profesijos mokytojų ir dėstytojų technologinių kompetencijų tobulinimo sistemos sukūrimas ir idieginimas.

6.2. Pedagoginiai darbuotojai pirminiame profesiniame mokyme

6.2.1. Profesijos mokytojai

Profesijos mokytojų, vykdančių mokymą pagal formaliojo mokymo programas, funkcijos aprašytos 6.1.1 skyrelyje. Šiuo metu pagrindiniai pirminio profesinio mokymo teikėjai yra profesinės mokyklos. Jose dirbančių pedagoginių darbuotojų skaičius pateiktas lentelėje. Profesijos pedagogai vidutiniškai sudaro maždaug pusę pedagoginio personalo.

24 lentelė. Profesiniu mokyklų pedagoginiai darbuotojai

Mokslo metai	Iš viso pedagoginių darbuotojų*	Iš jų profesijos mokytojai	
		iš viso	%
2002–2003	4732	2276	48,1
2005–2006	4874	2356	48,3
2007–2008	4587	2363	51,5

*Pedagoginiams darbuotojams priskiriami bendrojo lavinimo dalykų mokytojai, profesijos mokytojai, auklėtojai, mokyklų direktoriai ir jų pavaduotojai

Šaltinis: Rodiklių duomenų bazė. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>

Ivertinus profesijos mokytojų kompetencijas ir praktinę veiklą profesijos mokytojams suteikiama viena iš 4 kvalifikacinių kategorijų:

- *Mokytojo kvalifikacinė kategorija* suteikiama profesijos mokytojui, įgijusiam aukštąjį, aukštesnįjį ar vidurinį išsilavinimą, neturinciam pedagogo kvalifikacijos, bet išklausiui Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka pedagoginiu-psichologiniu žiniu kursu ir turinciam ne mažesni kaip dvejų metų dalyko mokymo darbo stažą, nuolat tobulinanciam savo kvalifikaciją. Aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą ir pedagogo kvalifikaciją įgijęs asmuo prilyginamas turinciam mokytojo kvalifikacinę kategoriją.
- *Vyresniojo mokytojo kvalifikacinė kategorija* suteikiama asmeniui, įgijusiam aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą, pedagogo kvalifikaciją (ar išklausiui pedagoginiu-psichologiniu žiniu kursu); turinciam ne mažesni kaip ketverių paskutinių metų dalyko mokymo (pareigybes) darbo stažą, gebanciam gerai organizuoti ir analizuoti ugdymo, mokymo ir mokymosi procesą, nuolat atnaujinanciam savo žinias, aktyviai dalyvaujanciam metodinėje veikloje, skleidžianciam savo gerąją pedagoginio darbo patirtį institucijoje.
- *Mokytojo metodininko kvalifikacinė kategorija* suteikiama asmeniui, įgijusiam aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą, turinciam mokomojo dalyko ir pedagogo kvalifikaciją (ar išklausiui

pedagoginiu-psichologiniu žiniu kursa), ne mažesni kaip penkeriu paskutiniu metu dalyko mokymo (pareigybes) darbo staža, gebanciam puikiai organizuoti ir analizuoti ugdymo, mokymo ir mokymosi procesa, pedagogines situacijas, dieginciam šiuolaikines didaktikos principus ir metodus, nuolat atnaujinanciam savo žinias, renginciam ugdymo projektus, aktyviai dalyvaujanciam metodineje veikloje, skleidžinciam savo geraja pedagoginio darbo patirti institucijoje ir regione.

- *Mokytojo eksperto kvalifikacine kategorija* suteikiama asmeniui, igijusiam aukštaji išsilavinima, turinciam mokomojo dalyko (pareigybes) ir pedagogo kvalifikacija (ar išklausiisiam pedagoginiu-psichologiniu žiniu kursa), ne mažesni kaip šešeriu paskutiniu metu dalyko mokymo (pareigybes) darbo staža, gebanciam profesionaliai organizuoti ir analizuoti ugdymo, mokymo ir mokymosi procesa, tirinciam pedagogines situacijas, naujas mokymosi strategijas, taikanciam jas, kurinciam savo veiksmingas mokymosi strategijas, renginciam ugdymo projektus, mokymo, mokymosi bei metodines priemones, skleidžinciam geraja pedagoginio darbo patirti institucijoje, regione ir šalyje.

Švietimo valdymo informacines sistemos duomenimis, 2008 m. didžiausia profesijos mokytoju dali pagal kvalifikacines kategorijas sudaro vyresnieji profesijos mokytojai (47 proc.). Profesijos mokytojai (pirmoji kvalifikacine kategorija) sudaro 18 proc., profesijos mokytojai metodininkai – 8 proc., profesijos mokytojai ekspertai – 1 proc. Likusi dalis profesijos mokytoju (26 proc.) nera atestuoti.

Destytojai kolegijose

Aukštojo mokslo istatyme nustatyta, kad daugiau kaip puse destytoju kolegijose turi tureti ne mažiau kaip 3 metu praktinio darbo destomo dalyko srityje patirti.

Minimalius kvalifikacinius destytoju ir mokslo darbuotoju pareigybiu reikalavimus, destytoju atestavimo tvarka nustato Vyriausybe ar jos igaliota institucija. Kolegijos nustato kitus reikalavimus destytoju pareigoms. Šie reikalavimai negali buti mažesni už minimalius kvalifikacinius destytoju pareigybiu reikalavimus. Atestacija vykdoma kas 5 metai.

6.2.2. Profesijos mokytoju pirminis ir testinis mokymas

Pirminiam profesijos mokytoju rengimui budingas nuoseklusis modelis, kuomet pedagogines studijos vykdomos igijus profesine kvalifikacija. Neturintiems pedagogines kvalifikacijos profesijos mokytojams, nepriklausomai nuo turimo išsilavinimo, siulomas 120 valandu trukmes pedagoginiu-psichologiniu žiniu kursas. Be to, Lietuvoje yra 6 universitetai, vykduontys studiju programas didaktinei kvalifikacijai igyti. Siulomos specializuotos profesiniu studiju programos (pvz. profesijos pedagogika; baigusiems suteikiama pedagogo kvalifikacija) ir švietimo magistranturos studiju programos (pvz. profesijos pedagogika, andragogika ir pan.). Stojantiesiems i šias programas butinas aukštasis išsilavinimas. Baigusiųju programos vertinimas vyksta ivairiai: gali buti organizuojami egzaminai, rašomas baigiamasis darbas, rengiami kompetenciju ir gebejimu aplankai ir pan.

Švietimo istatyme nustatyta, kad kiekvienas mokytojas privalo tobulinti savo kvalifikacija ir turi teise dalyvauti testinio mokymo ar kvalifikacijos kelimo veikloje 5 dienas per metus. Profesijos mokytoju kvalifikacijos tobulinima reglamentuoja 2007 m. patvirtinti *Profesijos mokytoju kvalifikacijos tobulinimo nuostatai*. Juose nurodoma, kad profesijos mokytoju kvalifikacijos tobulinimas vykdomas pagal neformaliojo švietimo kvalifikacijos tobulinimo programas ir savišvietos budu. Rekomenduojama, kad kvalifikacijos tobulinimo programos butu sudarytos iš modulių, skirtu konkrečioms kompetencijoms igyti. Nuostatuose numatoma, kad neformaliojo švietimo ar savišvietos budu asmens igytos kompetencijos gali buti pripažistamos kaip formaliojo švietimo programos ar kvalifikacijos dalis.

Informacija apie kolegiju destytojus pateikta 6.2.1 skyrelyje.

Pagrindines testinio mokymo kursus profesijos pedagogams organizuojancios istaigos:

- *Pedagogu profesines raidos centras* prie Švietimo ir mokslo ministerijos. Šio centro Profesinio ugdymo skyrius vykdo ir koordinuoja profesijos mokytoju metodine veikla. Prie Centro veikia vienuolika profesinio mokymo metodiniu komisiju – kolegialiu profesijos mokytoju grupiu, kurios svarsto turinio, mokymo organizavimo, mokytoju kvalifikacijos tobulinimo, metodikos naujoviu klausimus, vykdo gerosios patirties sklaida. Centras organizuoja trumpalaikius kursus tokiomis temomis kaip projektu vadyba, mokymosi aplinkos kurimas, vertinimo sistemos kurimas, studiju/mokymo programu moduliu rengimas ir t.t.
- *Vytauto Didžiojo universiteto Profesinio rengimo studiju centras* organizuoja testines studijas profesijos mokytojams ir mokyklos direktoriams. Centras tai pat siulo kursus, kuriuos profesijos mokytojai gali išklausti moduliais (kiekvienas modulis – 80 studiju valandu). Moduliai apima: kvalifikacijos tyrimus; mokymo programos rengima ir tyrimu planavima; pokyciu valdyma; mokymo ir mokymosi efektyvuma; kokybes valdyma; bendravimo psichologija ir bendradarbiavima organizacijoje. Šiu studiju metu derinamas teorinis ir praktinis mokymas. Praktinis mokymas vykdomas profesinio mokymo institucijoje stebint mentoriams, kurie sėkmingai rengiami Vytauto Didžiojo universitete nuo 2007 m. kovo men.

Siekiant pletoti testinio mokymo paslaugu pasiula profesijos mokytojams, Europos strukturiniu fondu pagalba vykdomi tiksliniai projektai. 2005–2008 m. vykdytu projektu pavyzdžiai:

- Valstybines svarbos projektas „IKT diegimo profesiniame mokyme profesijos mokytoju rengimo programa“ (igyvendino Švietimo informaciniu technologiju centras, <http://www.ipc.lt/>). Projekto tikslas – apmokyti profesijos mokytojus efektyviai taikyti inovatyvius informaciniu ir komunikaciniu technologiju grindžiamus mokymo(si) metodus ir formas ugdymo procese. Tikslingai naudoti informaciniu technologiju priemones (tame tarpe ir inovatyvius mokymo metodus) ugdymo procese profesijos mokytojai buvo mokomi ir projekto „Bendrojo lavinimo bei profesinio rengimo sistemu pletra ir tinkamu salygu mokymuisi visa gyvenima sukurimas e švietimo srityje“ metu, kuri igyvendino Lietuvos prekybos, pramonės ir amatu rumu asociacija.
- Vykdamt projekta „Lietuvos profesinio rengimo instituciju profesijos mokytoju kompetenciju sistemos pletra“ (igyvendino Pedagogu profesines raidos centras) buvo parengta 12 bendruju kompetenciju kvalifikacijos tobulinimo moduliu: inovacijos vadyboje, suaugusiųju mokymo ypatumai, pedagoginiai taikomieji tyrimai, bendruju gebėjimu ugdymas, pedagogo savianalizes formos, darbo su specialiuju poreikiu mokiniais metodika ir kt.
- Žemes ukio, transporto bei mechanikos ir metalo apdirbimo sektoriu profesijos mokytoju dalykine-technologine kvalifikacija tobulinta Profesinio mokymo metodikos centro igyvendintame projekte „Strateginiu kompetenciju suteikimas profesijos mokytojams: patirties pletra“.
- Imonių ir mokyklu lygmens praktiku vadovu mokymui skirtas projektas „Profesiniu mokyklu mokiniu darbo su moderniomis technologijomis praktinis mokymas“. Ši projekta igyvendino Lietuvos prekybos, pramonės ir amatu rumu asociacija.
- Igyvendinant projekta „Profesijos pedagogu rengimo tinklo išpletimas i Lietuvos regionus“, studiju programa „Profesine pedagogika“, kuri buvo vykdoma Vytauto Didžiojo universitete, pradeta realizuoti ir Klaipėdos, Šiaulių ir Vilniaus pedagoginiame universitetuose.

Pažymetina, kad dalyvavimas kvalifikacijos tobulinimo renginiuose yra vienas esminių reikalavimų siekiant igyti aukštesne kvalifikacine kategorija (daugiau informacijos 6.2.1) nuo kurios priklauso profesijos mokytoju atlyginimas. Mokytojai, ketinantys dalyvauti atestacijoje, turi pateikti informacija apie savišvieta ir dalyvavima kvalifikacijos tobulinimo kursuose. Besirengiantys dalyvauti atestacijoje pirma karta privalo išklausti valstybines kalbos kultūros, kompiuterinio raštingumo, specialiosios pedagogikos ir psichologijos, kompleksinius socialines pedagogikos teorijos ir metodikos žiniu kursus.

6.3. Pedagoginiai darbuotojai testiniame profesiniame mokyme

6.3.1. Profesijos mokytojai

Reikalavimai profesijos mokytojams nustatyti istatymais. Jie vienodi pirminio ir testinio profesinio mokymo atvejais (daugiau informacijos 6.1 ir 6.2 dalyse).

6.3.2. Profesijos mokytoju pirminis ir testinis mokymas

Profesijos mokytoju, vykdančiu mokyma pagal formaliojo testinio profesinio mokymo programas, pirminis ir testinis mokymas organizuojamas pagal nuostatas aprašytas 6.2 skyrelyje.

7. Profesinio mokymo ir darbo rinkos poreikiu derme

7.1. Gebejimu poreikiu nustatymas

Labiausiai paplites šis gebejimu apibrezimas: „Gebejimas – mokymosi/studiju išdavoje išlavintas atitinkamas gabumas, tam tikru intelektualinio ir/ar fizinio pobudzio veiksmu atlikimas konkrečioje veiklos srityje“ (Laužackas R., *Profesinio rengimo terminu aiškinamasis žodynas. Terminology of Vocational Education and Training. Terminologie der Berufsbildung*).

Gebejimu poreikiai ivertinami kuriant profesinio rengimo standartus, profesinio mokymo programas, atliekant sektoriu tyrimus bei rengiant darbo rinkos prognozes.

Profesinio rengimo standartai yra pagrindas rengiant profesinio mokymo programas bei vertinant mokiniu ir studentu pasiekimus. Profesinio rengimo standarta sudaro šios dalys: bendrasis profesijos apibudinimas, profesijos tikslas, veikos sritys, kompetencijos, kompetenciju ribos, mokymo tikslai, kompetenciju vertinimas, baigiamasis kvalifikacijos vertinimas. Kompetencijos profesinio rengimo standartuose nustatomos 5 metu laikotarpiui. Ukio šaku ekspertu grupiu aprobuoti standartu projektai teikiami tvirtinti švietimo ir mokslo bei socialines apsaugos ir darbo ministrams.

Nuo 1990 m. **mokymo programu** rengimas yra deleguotas profesinio rengimo teikejams. Programa rengiama pagal profesinio rengimo standartus bei švietimo ir mokslo ministro patvirtintus bendruosius reikalavimus. Programa gali buti papildyta kompetencijomis, kurios atliepia vietos poreikius.

Sektoriu tyrimai skirti ivertinti mokymo ir iš dalies gebejimu poreikius penkeriems metams. Remiantis sektoriu tyrimu rezultatais, suformuluojamos rekomendacijos del profesinio rengimo politikos, profesinio orientavimo ir konsultavimo bei profesinio mokymo programu. 2005–2008 m. parengta ir išbandyta „Ateities gebejimu“ (AG) nustatymo metodika, pagal kuria gebejimu stebesenos ir prognozavimo sistema sudaro *reguliarioji* – AG stebesena ir specialus tyrimas. Reguliarioji AG stebesena vykdoma pagal baigtini rodikliu, sudarytu sistemingai renkamos informacijos pagrindu, saraša. Tai leidžia laiku nustatyti esamas problemines gebejimu trukumu sritis bei tas, kuriose tiketinas gebejimu trukumas ateityje, o taip pat priimti butinus sprendimus nustatytu problemu pašalinimui. Specialiojo tyrimo metu atliekama visapuse AG analize konkrečiame ukio sektoriuje (kuriame nustatytas didžiausias gebejimu trukumas), ivertinant ekonomines pletros ir naujoviu bei gebejimu ir darbo vietu saveika.

Darbo rinkos prognozes rengiamos remiantis ekonominiu ir demografiniu rodikliu analize bei darbdaviu apklausomis. Gautu rezultatu pagrindu nustatomas profesinio mokymo poreikis vieneriems metams bei sudaromas „Isidarbinimo galimybiu barometras“. Ši veikla Lietuvoje sistemiškai vykdoma nuo 1995 m.

Institucijos, ju atsakomybe ir veikla gebejimu prognozavimo srityje

Institucija	Atsakomybe/ vaidmuo
Švietimo ir mokslo ministerija	Atsako už švietimo politikos formavima ir igyvendinima.
Švietimo ir mokslo ministerija kartu su Socialines apsaugos ir darbo ministerija	Nustato profesinio rengimo standarto struktura, jo rengimo, atnaujinimo ir iteisinimo tvarka bei ji tvirtina.
Lietuvos darbo birža	Vertina padeti darbo rinkoje bei rengia darbo rinkos prognozes, sudaro kasmetini „Isidarbinimo galimybiu barometra“, nustato profesinio mokymo poreiki.
Ukio šaku ekspertu grupes	Nustato sektoriuje rengtinu standartu prioritetus, pataria sudarant standarto rengimo grupes, aprobuoja parengtus standarto projektus. Jos lygiomis dalimis atstovauja su profesiniu mokymu susijusius socialinius partnerius: darbdavius, profesines sajungas ir mokymo

	istaigas. Prie Profesinio mokymo metodikos centro 14 Ukio šaku ekspertu grupiu.
Profesinio mokymo metodikos centras	Organizuoja profesinio rengimo standartu rengima ir atnaujinima bei vertina rengiamos programos atitikti standartui, atlieka sektoriu tyrimus.
Darbdaviu atstovai (Rumai, asociacijos ir pan.)	Atlieka standarto projektu ekspertize, dalyvauja rengiant standartus ir programas bei vykdam sektorinius tyrimus.
Profesinio mokymo teikejai	Tiria programu poreiki vietos lygmeniu, rengia programas numatant papildomas kompetencijas specializacijai, dalyvauja standartu rengime.

Kiekybiniam ir kokybiniam gebėjimu poreikiu nustatymui naudojami instrumentai

Rengiant **profesinio rengimo standartą** pradžioje atliekama kokybine informacijos, susijusios su atitinkamu ukio sektoriumi, analize. Jos rezultatu pagrindu sudaromi klausimynu, skirtu veiklos sritims bei kompetencijoms nustatyti, projektai. Parengti klausimynu projektai yra aptariami, koreguojami ir suderinami su darbdaviais. Parengti klausimynai naudojami vykdam pirmaujanciu sektoriaus imoniu darbdaviu ir darbuotoju apklausas.

Rengiant **profesinio mokymo programas** tiriamas kvalifikuotu darbuotoju poreikis vietos lygmeniu. Tyrimas vykdomas pagal skirtingas metodologijas, kurias laisvai pasirenka programu rengejai. Kvalifikuotu darbuotoju poreikis nustatomas atliekant kokybine dokumentu (mokymo programu, darbo biržos leidiniu ir kt.) analize bei vykdam darbdaviu apklausas.

Sektoriu tyrimai atliekami pagal vieninga metodologija, siekiant užtikrinti tyrimo rezultatu palyginamuma tarp ukio sektoriu šalyje bei tarptautiniu mastu. Tyrima sudaro: tarptautines literaturos analize, prieinamos nacionalines informacijos apie sektoriu (darbo jegos pasiulos ir paklausa, mokymo pasiulos ir kt.) analize, imoniu atstovu apklausa paštu ir interviu, tyrimo tendenciju aptarimas bei rekomendaciju formulavimas *focus* grupes metodu. Ateities prognozems ivertinti naudojami regresiniai ir autoregresiniai modeliai, bendros Lietuvos ukio vystymosi tendencijos bei istoriniai statistiniai duomenys.

Vykdam **darbo rinkos prognozes** atliekama kiekybine demografiniu ir makroekonominiu rodikliu analize, apklausiant darbdavius nustatoma profesiju ir joms reikalingu gebėjimu paklausa, gautu rezultatu pagrindu, taikant *focus* grupes metoda, rengiama prognoze bei nustatomas profesinio mokymo poreikis.

Darbdaviu vaidmuo nustatant gebėjimu poreikius

Vietos darbdaviai buna mokyklu tarybu nariais bei prisideda nustatant mokymo poreikius ir kuriant konkrečias mokymo programas. Darbdaviai taip pat dalyvauja sektoriu tyrimuose: imoniu atstovai apklausiami paštu ir interviu metodu, darbdaviai dalyvauja *focus* grupese aptariant nustatytas sektoriaus pletros tendencijas bei formuluojant rekomendacijas profesinio rengimo ir darbo rinkos atitikciai gerinti. Atliekant darbo rinkos prognozavima darbdaviai, kaip respondentai, dalyvauja apklausose, kuriomis nustatoma profesiju paklausa ir jiems keliami kvalifikaciniai reikalavimai.

Studiju gebėjimu poreikiui nustatyti pavyzdžiai

Pastaraisiais metais gebėjimu poreikiu nustatymo tyrimai buvo finansuojami Europos socialinio fondo lešomis.

- 2005–2008 m. vykdyto valstybines svarbos projekto *“Nacionalines profesinio rengimo standartu sistemas pletra”* metu iširti turizmo, statybos, sporto, žemes ukio, maisto produktu ir gerimu gamybos bei kuro, chemikalų, guminiu, plastikiniu ir mineraliniu produktu gamybos sektoriai. Tyrimo ataskaitos patalpintos Profesinio mokymo metodikos centro interneto svetaineje adresu <http://www.pmmc.lt/PMIT/tyrimai.html>.

- Išbandant aukščiau paminėto projekto metu parengta „Ateities gebėjimu“ (*future skills*) nustatymo metodika parengta ataskaita „Gebėjimu paklausos ir pasiulos stebėseną“, bei „Medienos sektoriaus studija“. Ataskaitos patalpintos Profesinio mokymo metodikos centro interneto svetainėje adresu <http://www.pmmc.lt/PMIT/tyrimai.html>
- 2006–2008 m. nevyriausybinė viešoji įstaiga *VšĮ Nacionalinės pletros institutas* (<http://www.npi.lt>) vykde projekta „*Specialistų poreikio tyrimu metodologijos rengimas ir pilotinio tyrimo įgyvendinimas aukštųjų technologijų srityse*“. Projekto metu parengta metodika leidžia apjungti makroekonominio proceso ekonometriniu metodu bei sociologiniu tyrimu galimybes. Projekto rezultatai pristatyti dvejose leidiniuose: „Specialistų poreikio tyrimu metodologijos rengimas ir pilotinio tyrimo įgyvendinimas aukštųjų technologijų srityse“ ir „Specialistų poreikio prognozės Lietuvoje“.

7.2. Patirtis gerinant atitikti tarp profesinio mokymo ir gebėjimų poreikiu

Kvalifikacijos paprastai formuojamos rengiant profesinio rengimo standartus, tvirtinamus nacionaliniu lygiu. Profesinio rengimo standartu paskirtis – užtikrinti teikiamu kvalifikacijų palyginamumą ir skaidrumą bei jų atitikimą ukių poreikiams. Profesinio rengimo standartai formuluojami kompetencijų pagrindu (daugiau informacijos 7.1. skyrelyje). Siekiant sukurti vieningą ir skaidrią kvalifikacijų sistemą, apimančią visus kvalifikacijų lygmenis, 2005 m. pradėtas valstybinės svarbos ESF projektas (placiau aprašyta 10.2 skyrelyje).

Mokymo programų rengimas yra deleguotas profesinio rengimo teikėjams. Programos sudaro vieningą visai šaliai dalį ir pasirenkamoji dalis (daugiau informacijos – 4 skyriuje). Standartizuota programos dalis (profesinės veiklos sritys, kompetencijos, mokymo tikslai, vertinimo nuostatos) yra perkeliama iš atitinkamo profesinio rengimo standarto.

Profesijos mokytojų **dalykinės-technologinės kvalifikacijos tobulinimui**, atsižvelgiant į darbo rinkos poreikius ir kintančias technologijas žemės ūkio, transporto bei mechanikos ir metalo apdirbimo sektoriuose, skirtas ESF „Strateginių kompetencijų suteikimas profesijos mokytojams: patirties pletra“. Profesijos mokytojų technologinė kompetencija bus ir toliau tobulinama įgyvendinant Praktinio mokymo išteklių pletros programos (2007 m.) priemones (daugiau informacijos – 2.1.2 skyrelyje).

Sektoriu studijų rezultatai naudojami priimant irodymais pagrįstus politinius sprendimus dėl atitikties tarp darbuotojų paklausos ir pasiulos gerinimo, o taip pat dėl pirminio ir testinio profesinio mokymo iniciatyvų tam tikruose sektoriuose. Profesinio mokymo teikėjai skatinami naudotis sektoriu studiju ir kitu susijusiu tyrimu rezultatais planuojant ir įgyvendinant profesinį mokymą.

Naujai sukurta „Ateities gebėjimu“ (*future skills*) nustatymo metodika skirta padėti nustatyti sritis, kuriose tikėtinas gebėjimų trūkumas. Gauti rezultatai buvo naudoti profesinio mokymo bei aukštojo mokslo studentų skaičiui projektuoti.

8. Profesinis orientavimas mokymosi, karjeros ir užimtumo tikslais

8.1. Strategija ir įgyvendinimas

Naujoje Profesinio mokymo įstatymo redakcijoje nustatyta, kad *profesinis orientavimas* yra profesinio mokymo sistemos dalis. Įstatyme numatyti profesinio orientavimo, apimancio profesini informavima ir konsultavima, valdymo ir vykdymo principai.

Pagrindiniai dokumentai, apibrežiantys profesinio orientavimo vizija ir profesinio orientavimo kaitos gaires, yra Profesinio orientavimo strategija (2003 m.) ir jos įgyvendinimo planas, kuriame suplanuotos 2004–2009 m. priemonės (2004 m.).

Nacionalineje profesinio orientavimo švietimo sistemoje programoje, patvirtintoje 2007 m., numatomos veiklos tolesnei sistemos pletrai iki 2013 m. Nustatyta, kad busimi veiksmai turetu buti skirti užtikrinti profesinio orientavimo sistemos vientisuma ir nuosekluma pereinant iš vieno švietimo lygmens į kita, profesinio orientavimo paslaugu ivairove, aukšta kokybe ir prieinamuma visiems švietimo sistemos dalyviams, profesinio orientavimo priemoniu kurima ir specialistu rengima, socialiniu partneriu ir kitu suinteresuotu grupiu dalyvavima profesinio orientavimo paslaugu pletoteje. Programoje numatyta, kad finansavimas bus skiriamas bendrojo lavinimo ir profesiniu mokyklu mokiniu, aukštujų mokyklu studentu ugdymo karjerai modelio ir infrastrukturos pletrai, profesinio orientavimo specialistu švietimo sistemai rengimui, jiems skirtu priemoniu rengimui, tolesnei Atviros informavimo, konsultavimo, orientavimo sistemos (AIKOS) pletrai (daugiau informacijos – 8.2 skyrelyje).

Visa gyvenima trunkancio profesinio orientavimo nuostatos itrauktos į Mokymosi visa gyvenima užtikrinimo strategija (2008 m.). Dokumente apibrežtos pagrindines mokymosi visa gyvenima pletros kryptys. Strategijoje aprašytas profesinio orientavimo vaidmuo, igalinant asmenis priimti sprendimus del mokymosi ir profesines karjeros. Į strategijos įgyvendinimo veiksmu plana itrauktos priemonės šalies gyventojų informavimui apie mokymosi visa gyvenima galimybes ir ju karjeros valdymo kompetenciju ugdymui.

Sistemos pletotes priemonės itrauktos ir į Nacionaline Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa (2008 m.).

Aukšciau paminėti dokumentai parengti remiantis išsamia dabartines situacijos analize.

Istaigos, atsakingos už profesinio orientavimo paslaugas

Švietimo ir mokslo ministerija nustato profesinio orientavimo vykdymo švietimo sistemoje tvarka. Ministerija koordinuoja *Lietuvos mokiniu informavimo ir technines kurybos centro* veikla, kuris planuoja ir koordinuoja profesinio informavimo tašku steigima ir akreditavima, profesijos patareju kvalifikacijos tobulinima ir metodines bei informacines medžiagos profesiniam orient avimui rengima.

Švietimo ir mokslo ministerija bendrojo lavinimo, profesinese mokyklose, bibliotekose, darbo biržose ir kitose istaigose ikure 700 *profesinio informavimo tašku* (PIT) tinkla (tinklas pradetas steigti 2003 m.). PIT teikia profesinio informavimo paslaugas, skleidžia susijusius leidinius, suteikia laisva prieiga prie interneto ir šalies švietimo bei darbo rinkos duomenu baziu.

Daugumoje aukštujų mokyklu isteigti *karjeros centrai* konsultuoja ir teikia informacija studentams.

Socialines apsaugos ir darbo ministerija nustato profesinio orientavimo paslaugu teikimo ieškantiems darbo, dirbantiesiems, specialiuju poreikiu asmenims, nedirbantiems ir nesimokantiems asmenims

tvarka. Ministerija koordinuoja Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos (LDRMT) ir Lietuvos darbo biržos (LDB) veikla.

LDRMT koordinuoja orientavimo paslaugu teikimą 7 teritorinėse darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybose, kurios igijo profesinio orientavimo centru statusą, taip pat profesijos patarėjų kvalifikacijos tobulinimą ir metodines bei informacines medžiagas rengimą.

Darbo rinkos sistemoje taip pat veikia 46 *teritorinių darbo biržų* tinklas, kurios be tarpininkavimo isidarbinant tai pat teikia orientavimo ir konsultavimo paslaugas idarbinimo ir kvalifikacijos kelimo klausimais.

Švietimo mainų paramos fondas administruoja Euroguidance projekta Lietuvoje, skleidžia profesinio orientavimo idėjas: teikia informaciją apie švietimą ir profesinį orientavimą (gerosios praktikos pavyzdžiai Lietuvoje ir Europoje, naujos metodikos ir kt.), kuria įvairias profesinio informavimo ir konsultavimo priemones ir organizuoja mokymo seminarus profesinio orientavimo praktikams.

Profesinio orientavimo taryba yra patariamoji institucija, užtikrinanti visu suinteresuotų organizacijų dalyvavimą profesinio orientavimo sistemos pletoteje. Ji sudaro Švietimo ir mokslo ir Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, savivaldybėms, socialiniams partneriams (tiek darbdavių, tiek darbuotojų interesus atstovaujanti organizacija), švietimo ir profesinio orientavimo paslaugų teikėjams atstovaujanti organizaciją, Euroguidance projekto ir kitų organizacijų atstovai.

8.2. Tikslines grupes ir paslaugų teikimo metodai

Kaip pažymėta Profesinio orientavimo strategijoje, profesinio orientavimo paslaugos apima plačią paslaugų sritį, kuria sudaro: (1) profesinis mokymas, kurios tikslas – padėti besimokantiems išsiaiškinti busimosios profesinės karjeros tikslus, susipažinti su darbo pasauliu bei padėti jiems įgyti gebėjimus profesinei karjerai planuoti; (2) asmeninis patarimas, konsultavimas ir orientavimas padedant priimti sprendimus, susijusius su galimybėmis pasirinkti tolesnį mokymąsi ir/arba planuoti profesinę karjerą; (3) idarbinimo paslaugos/konsultavimas; (4) parama specialiuju poreikiu grupėms; (5) asmeniu, kuriems gresia nedarbas, konsultavimas; (6) paslaugos vykdančios rašytines arba informacijos ir komunikacijos technologijų (IKT) pagrindu parengtos informacijos sklaidą.

Profesinio orientavimo strategijoje išskirtos pagrindinės profesinio orientavimo tikslines grupes:

- besimokantieji bendrojo lavinimo mokyklose;
- besimokantieji profesinio rengimo institucijose;
- dirbantys asmenys;
- jaunimas be profesinio pasirėngimo;
- bedarbiai, ilgalaikiai bedarbiai;
- jaunimas ir suaugusieji, priskiriami socialiai pažeidžiamoms grupėms (specialiuju poreikiu asmenys, nedirbantys ir nesimokantys).

Pagrindiniai profesiniame orientavime taikomi metodai yra individualios ir grupinės konsultacijos; karjeros planavimo gebėjimų ugdymas klasėse; individualus ir (arba) darbas grupėje; išvykos į imones ir švietimo istaigas; susitikimas su profesiją atstovais ir buvusiais studentais; darbine praktika, savanoriškas darbas ir kt.

Profesiniame orientavime naudojamos įvairios priemonės: vadovai, gidai ir kt. spausdintine medžiaga, karjeros testai, karjeros muges ir specializuoti portalai bei duomenų bazės. Pavyzdžiui, *Atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema (AIKOS)* – pagrindinė informacinė sistema, skirta mokymosi galimybėms Lietuvoje pristatyti. Jame plačiam vartotojui ratui (studentams, dirbantiesiems, profesinio orientavimo specialistams) teikiama informacija apie studijų ir mokymo programas,

švietimo teikejus, kvalifikacijas, priemimo reikalavimus, klasifikatorius, o taip pat švietimo ir darbo rinkos statistika ir kita informacija. Informacija svetainei teikiama iš švietimo registru, Švietimo ir mokslo ministerijos, Lietuvos statistikos departamento, Lietuvos darbo biržos, Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos informaciniu sistemu.

Profesinio informavimo ir konsultavimo priemonės specialiųjų poreikių asmenims

Neigaliųjų socialinės integracijos įstatyme (2005 m., nauja redakcija 2008 m.) nustatyta, kad profesinis orientavimas, konsultavimas ir profesiniu gebėjimu įvertinimas priskiriamos profesinės reabilitacijos paslaugoms. Už profesinės reabilitacijos paslaugų teikimo organizavimą atsako Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Informavimo ir konsultavimo paslaugas specialiųjų poreikių asmenims (asmenims, kurių galimybes dalyvauti ugdymo procese ir visuomenės gyvenime yra ribotos) daugiausiai teikia teritorinės darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybos. Išregistravus teritorinėje darbo biržoje su asmeniu sudaromas individualus profesinės reabilitacijos planas, ir asmuo nusiunčiamas į profesinės reabilitacijos paslaugas teikiančią įstaigą, kur jam siūlomos įvairios paslaugos (kursai, konsultavimas ir pan.). Teritorinės tarnybos taip pat vykdo profesinio apsisprendimo ir karjeros planavimo, gebėjimu konkuruoti darbo rinkoje ugdymo, pasitikėjimo savimi ir aktyvios darbo paieškos programas, pritaikytas specialiųjų poreikių asmenims.

Be to, AIKOS portale veikia svetainės versija, skirta neigaliams vartotojams. Profesiniam orientavimui skirta medžiaga leidžia Euroguidance projektas. Pavyzdžiui, i *Profesijos vadova* įtraukti skyriai apie mokymosi galimybes neigaliesiems, neigaliu asmeniu profesinės sėkmės atvejai, informacija apie paramą neigaliams asmenims ir pan.

Kokybės užtikrinimas

Profesinio orientavimo paslaugų kokybė užtikrinama pletojant vidinį audita ir profesinio orientavimo institucijų akreditavimą. Akreditacija planuojama vykdyti kas tris metus.

8.3. Profesinio orientavimo personalas

Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas teikia profesinio informavimo konsultantai (profesijos patarėjai, socialiniai pedagogai, mokyklų psichologai), profesijos konsultantai, profesijos mokytojai, bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai ir klasių auklėtojai, teritoriniu darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybų konsultantai ir kiti specialistai.

Profesijos informavimo standarte nustatyta, kad profesijos patarėjais gali dirbti asmenys, kurie išsilavinimą pagal Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymą nustatyta tvarka įregistruotas programas, pagal kurias įgyjamos standarte nurodytos kompetencijos arba asmenys, kurie aukštąjį išsilavinimą ir baigę profesijos patarėjų kvalifikacijos tobulinimo programą. Kvalifikaciniai reikalavimai profesijos konsultantams nėra griežtai nustatyti.

Mokymosi galimybės

2006 m. pradėta įgyvendinti magistro studijų programa „Karjeros projektavimas“ ir šiuo metu studijos pagal šią programą organizuojamos keliuose universitetuose. Profesinio orientavimo praktikams tai pat siūlomi įvairūs kvalifikacijos tobulinimo kursai.

2008 m. baigtas įgyvendinti ESF projektas „Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas“. Projekto metu parengti profesijos konsultanto profesijos ir rengimo standartai, profesinio konsultavimo specialistų kvalifikacijos tobulinimo programa ir profesijos konsultantų kvalifikacijos tobulinimo poreikių nustatymo metodika. Tolesnės veiklos profesinio orientavimo specialistų rengimo tobulinimui numatytos Nacionalinėje profesinio orientavimo švietimo sistemoje programoje (2007 m.).

9. Finansavimas: investicijos i žmonių išteklius

9.1. Pirminio profesinio mokymo finansavimas

Pirminio profesinio mokymo pagrindinio, vidurinio ir pavidurinio (neaukštojo) mokymo lygmenimis finansavimas

Profesinio mokymo įstatyme (1997 m., nauja redakcija 2007 m.) nustatyta, kad profesinis mokymas finansuojamas iš valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetu, Užimtumo fondo, socialinių partnerių lėšų ir kitų teisėtai gautų lėšų. Lėšas, skirtas profesiniam mokymui, sudaro mokymo lėšos, ukių lėšos, kompetencijų vertinimo lėšos, materialinės paramos lėšos, profesinio orientavimo lėšos ir investicijų lėšos profesinio mokymo plečiai. Profesinio mokymo finansavimo principai skirtinguose ugdymo lygmenyse nesiskiria.

Pagrindinė atsakomybė už pirminio profesinio mokymo finansavimą tenka Švietimo ir mokslo ministerijai (ŠMM). Ji planuoja biudžetinius asignavimus pavaldžioms profesinio mokymo įstaigoms, analizuoja ir kontroliuoja lėšų panaudojimą, ruošia ketvirtines ir metines biudžetinių lėšų panaudojimo ataskaitas.

Profesinio mokymo teikėjai nustato lėšų poreikį, užtikrina, kad biudžetiniai asignavimai būtų naudojami teisės aktu nustatyta tvarka, teikia ŠMM ketvirtines ir metines išlaidų ataskaitas.

Profesinio mokymo įstatyme nustatyta, kad mokymo lėšos formaliajam profesiniam mokymui skiriamos iš valstybės biudžeto taikant Vyriausybės patvirtintą mokymo lėšų skaičiavimo vienam mokiniui metodiką. Mokymo lėšas (taip vadinama „Mokinio krepšeliu“) sudaro darbuotojų darbo užmokestis (tame tarpe lėšos socialinio draudimo įmokoms), lėšos profesijos mokytojų kvalifikacijai tobulinti, lėšos profesinei techninei literaturai, vadovėliams ir kitoms priemonėms.

Be to, profesinio mokymo teikėjams pagal investicines programas, patvirtintas atitinkamu metu Valstybės investicijų programoje, iš valstybės biudžeto gali būti skirta lėšų statyboms, materialinei mokymo bazei atnaujinti ir kt. Mokymo bazės plečia gali būti finansuojama ir iš kitų šaltinių, pavyzdžiui Europos socialinio fondo.

Profesinio mokymo įstaigos taip pat gali gauti lėšų iš juridinių ir fizinių asmenų už suteiktas paslaugas (pavyzdžiui, mokymo kursus, patalpų nuoma). Šios pajamos turėtų būti naudojamos mokymo tikslais.

Informacija apie profesinio mokymo teikėjų lėšas pagal finansavimo šaltinius pateikta lentelėje žemiau. Bendroje finansavimo struktūroje 2005–2007 m. lėšos iš Valstybės biudžeto sumažėjo nuo 92 proc. iki 87 proc., kai, tuo tarpu, užsienio institucijų ir tarptautinių organizacijų lėšos išaugo beveik 4 kartus. Ši tendencija liudija, kad vis daugiau profesinio mokymo teikėjų dalyvauja projektuose.

25 lentelė. Profesinių mokyklų lėšos pagal finansavimo šaltinius

	2005	2006	2007
Iš viso, mln. Lt	233,1	270,7	330,8
Valstybės biudžeto lėšos, proc.	91,51	91,54	87,36
Šalies juridinių ir fizinių asmenų lėšos, proc.	6,69	6,72	6,26
Užsienio institucijų, tarptautinių organizacijų lėšos, proc.	1,80	1,74	6,38

Šaltinis: Švietimas 2007. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2008

Pokyciai

Nauja Profesinio mokymo įstatymo redakcija nustato profesinio mokymo finansavimo mechanizmus (pavyzdžiui, finansavimas skiriamas taikant mokymo lešų skaičiavimo vienam mokiniui metodika) ir numato finansavimo diversifikavimą decentralizuojant profesinio mokymo valdymą. Įstatymas taip pat įteisina lešų skyrimą socialiniams partneriams nustatytoms funkcijoms vykdyti.

Profesinio mokymo decentralizavimas pradetas įgyvendinti 2003 m., pradėjus valstybiniu profesinio mokymo įstaigų pertvarkymą į viešąsias įstaigas. Pakeitus įstaigų juridinį statusą, dideją dalininkų įvairovę ir, tokiu būdu, diversifikuojami finansavimo šaltiniai.

2008 m. LR Vyriausybė patvirtino *Ilgalaikę pedagoginiu darbuotoju darbo užmokesčio didinimo programą*. Programoje numatyta iki 2011 m. 60 proc. padidinti pedagoginiu darbuotoju darbo užmokestį. 2008 m. profesijos mokytoju darbo užmokestis išaugo 25 proc.

Jaunimo mokyklų finansavimas

Daugumos jaunimo mokyklų steigėjas yra savivaldybė, todėl šios mokyklos yra finansuojamos iš savivaldybių biudžeto pagal bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo principus.

Aukštojo mokslo neuniversitetinių studijų finansavimas

Aukštojo mokslo neuniversitetinių studijų finansavimo principai nustatyti Aukštojo mokslo įstatyme (2000 m.). Įstatymas apibrėžia, kad aukštųjų mokyklų (universitetų ir kolegijų) lešas sudaro valstybės biudžeto lešos (detalizuota žemiau), pajamos iš mokslinės veiklos, pajamos iš ūkinės veiklos ir teikiamu paslaugu, studentų studijų imokos ir kitos teisėtai įgytos lešos.

Valstybės biudžeto lešas sudaro lešos:

- skiriamos pagal Valstybės biudžeto lešų poreikio nustatymo ir jų skyrimo mokslo ir studijų institucijoms metodika;
- skirtos studentų studijų imokoms padengti;
- skirtos studentų stipendijoms;
- skirtos valstybės investicijai ir kitoms programoms įgyvendinti;
- skirtos tarptautiniams mainams plėtoti;
- kitos valstybės biudžeto lešos.

Kolegijos nustato lešų poreikį ir pateikia jį Švietimo ir mokslo ministerijai. Kolegijos taip pat gali nustatyti studijų kainą. Jei būtina, ŠMM gali inicijuoti aukštosios mokyklos ūkinės ir finansinės veiklos audita.

Informacija apie kolegijų lešas pagal finansavimo šaltinius pateikta lentelėje žemiau. Bendroje finansavimo struktūroje lešos iš Valstybės biudžeto sudaro maždaug 60 proc. visu lešų. Finansavimas iš privačių šaltinių (tame tarpe ir studentų mokejimai, plačiau skyrelyje 4.7) sudaro 36 proc. visu lešų. 2005–2007 m. bendra finansavimo šaltinių struktūra žymiai nekito.

26 lentelė. Kolegijų lešos pagal finansavimo šaltinius

	2005	2006	2007
Iš viso, mln. Lt	196,1	239,2	274,2
Valstybės biudžeto lešos, %	60,38	59,20	57,91
Šalies juridinių ir fizinių asmenų lešos, %	37,23	36,41	36,76
Užsienio institucijų, tarptautinių organizacijų lešos, %	2,40	4,39	5,32

Šaltinis: Švietimas 2007. Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2008

Pokyciai

2009 m. Aukštojo mokslo įstatyma keičia Mokslo ir studijų įstatymas, nustatantis naujus aukštojo mokslo finansavimo mechanizmus. Šiuo įstatymu įvedamas “studento krepšelis”.

9.2. Testinio profesinio mokymo ir suaugusiųjų švietimo finansavimas

9.2.1. Valstybes finansuojamas testinis profesinis mokymas

Kaip nustatyta Profesinio mokymo įstatyme, darbuotojų testinis mokymas vykdomas imones, įstaigos arba besimokančiųjų lėšomis. Teisės aktu nustatyta tvarka testiniam mokymui gali būti skiriama valstybės biudžeto lėšų. Pavyzdžiui, *valstybes tarnautojų* atveju, mokymą finansuoja juos siunčianti organizacija, o jų mokymui valstybės ir savivaldybių biudžetuose numatomos lėšos, sudarancios 1–5 proc. valstybės tarnautojų darbo užmokesčiui nustatytu asignavimu. Taip pat, ministerijoms ir kitoms valstybinėms organizacijoms skiriamos valstybės biudžeto lėšos savo sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo programoms finansuoti (pavyzdžiui, socialiniu darbuotoju; teisininku; valstybės sienos apsaugos ir krašto apsaugos personalo; policijos; sveikatos priežiūros specialistu ir pan.). Lėšos *profesijos mokytojų* kvalifikacijai tobulinti ištrauktos iš mokinio krepšelio.

Viešojo sektoriaus darbuotojų testinis mokymas finansuojamas iš Europos struktūriniu fondu lėšomis. 2005–2008 metais kvalifikacijos tobulinimo projektai finansuoti pagal priemonę “Darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių ugdymas”. Priemonė skirta privataus ir viešojo sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimui ir perkvalifikavimui. Remiantis ES struktūrinės paramos, skirtos pagal Lietuvos 2004–2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą darbo jėgos kompetencijai didinti, efektyvumo vertinimo ataskaitoje pateikta informacija (*ES struktūrinės paramos, skirtos pagal Lietuvos 2004–2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą darbo jėgos kompetencijai didinti, efektyvumo vertinimas: rezultatai, kiekybiniai ir kokybiniai pokyciai, rekomendacijos ateičiai*), valstybės ir savivaldybės įstaigų dirbantiųjų mokymui teko beveik 60 mln. Lt paramos lėšų. Parama panaudota išmokyti beveik 21 tūkst. asmenų. 2007–2013 m. finansiniu laikotarpiu ES struktūrinė parama ir toliau bus skiriama dirbantiųjų mokymo projektams finansuoti.

9.2.2. Testinio profesinio mokymo imonėse finansavimas

Darbuotojų testinis mokymas vykdomas imones, įstaigos arba besimokančiųjų lėšomis. Teisės aktai numato galimybę tiek imonėms, tiek asmenims atgauti dalį išlaidų, susijusių su mokymu (daugiau informacijos apie mokesčines paskatas – 9.4 skyrelyje).

Imonės taip pat gali pasinaudoti Europos struktūriniu fondu parama savo darbuotojų mokymo kaštams padengti. Remiantis aukščiau paminėta vertinimo ataskaita, 2005–2008 metais pramonės, verslo imonių darbuotojų mokymui teko kiek daugiau nei 134 mln. Lt, o gauta parama panaudota beveik 47 tūkst. darbuotojų mokyti.

Duomenys apie imonių išlaidas darbuotojams mokyti

Ekonomikos pažanga ir ES parama kvalifikacijai tobulinti 2005 m. paskatino darbdavius investuoti į savo darbuotojus. Treciojo testinio profesinio mokymo imonėse tyrimo (CVTS 3) rezultatai parodė, kad 2005 m., palyginti su 1999 m. duomenimis, Lietuvos imonių išlaidos darbuotojams mokyti padidėjo, kai tuo tarpu ES imonių išlaidos darbuotojams mokyti per tą patį laikotarpį sumažėjo.

27 lentelė. Išlaidos darbuotojų mokymo kursams, palyginti su visomis imonių samdomo darbo išlaidomis, proc. (2005 m., 1999 m.)

	Imones dydis (darbuotojų skaičius)							
	Iš viso, %		nuo 10 iki 49, %		nuo 50 iki 249, %		250 ir daugiau, %	
	CVTS3	CVTS2	CVTS3	CVTS2	CVTS3	CVTS2	CVTS3	CVTS2
ES-27	1,6	:	1,1	:	1,4	:	1,9	:
ES-25	1,6	2,3	1,1	1,5	1,4	2,4	1,9	2,5
Lietuva	1,2	0,8	0,8	0,4	0,9	0,5	1,5	1,2

Bendros išlaidos: tiesioginių išlaidų, personalo laiko kaštų bei balanso tarp mokymų į nacionalinius ir regioninius mokymo fondus ir įplaukų iš nacionalinių ar kitų fondų suma

Šaltinis: Eurostat, 2-asis ir 3-ciasis testinio profesinio mokymo imones tyrimai (CVTS 2 ir CVTS 3)

9.3. Bedarbių ir kitų grupių, nepritapsių darbo rinkoje, finansavimas

Profesinio mokymo ir Užimtumo remimo įstatymuose nustatyta, kad bedarbių ir išpetų apie atleidimą iš darbo asmenų profesinis mokymas finansuojamas iš Užimtumo fondo, valstybės biudžeto ir kitų šaltinių. Užimtumo fondo lėšas sudaro nedarbo socialinio draudimo lėšos (t.y. draudejų mokamos valstybinio socialinio draudimo imokos), valstybės biudžeto lėšos, istaigu prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pajamos ir kitos lėšos.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija atsakinga už užimtumo remimo priemonių įgyvendinimo organizavimą ir finansavimą.

Pagrindinė institucija, atsakinga aktyvių ir pasyvių darbo rinkos politikos priemonių įgyvendinimą, yra *Lietuvos darbo birža* (LDB). Mokymo teikėjai bedarbių profesiniam mokymui atrenkami pagal LDB organizuojamo viešojo konkurso rezultatus.

Informacija apie Valstybės biudžeto ir Užimtumo fondo lėšas bedarbių mokymui pateikta lentelėje žemiau.

28 lentelė. Bedarbių mokymo finansavimas

	2005	2007	2008
Lėšos bedarbių ir buvusių kalinių mokymo finansavimui, mln. Lt	34,7	70,1	49,1
Užimtumo fondo lėšos bedarbių formaliajam ir neformaliajam mokymui, %	85,49	74,76	43,36
Valstybės biudžeto lėšos bedarbių mokymui, %	14,40	25,18	56,64
Valstybės biudžeto lėšos buvusių kalinių mokymui, %	0,11	0,06	0,00

Šaltinis: Lietuvos darbo rinka skaičiais 2004–2008. Lietuvos darbo birža, 2009

Kitas finansavimo šaltinis yra Europos socialinis fondas (ESF). Remiantis oficialia informacija (<http://www.esparama.lt>), 2005–2008 m. maždaug 136 mln. Lt buvo skirta Lietuvos darbo biržos projektams pagal priemones “Isidarbinimo gebėjimų ugdymas” ir “Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija”. Projektu metu apmokytą maždaug 30 tūkst. bedarbių ir daugiau nei 2 tūkst. specialiuoju poreikiu asmenų (neįgaliu, nuteistų ir asmenų, paleistų iš laisvės atėmimo vietų).

9.4. Finansavimo mechanizmai

Pagrindines profesinio mokymo finansavimo priemonės ir instrumentai yra mokestines paskatos (angl. *tax incentives*), subsidijų mechanizmai (angl. *grant schemes*), mokymo išlaidų gražinimo išlygos (angl. *payback clauses*) ir mokymosi atostogos (mokamos ir nemokamos). Paskolos išimtinai teikiamos pirma karta aukštojoje mokykloje studijuojantiems studentams.

Mokestines paskatos asmenims, besimokantiems pagal formaliojo ir neformaliojo profesinio mokymo programas, leidžiančios iš pajamų atimti už profesinį mokymą sumokėtas sumas, įvestos 2008 m. Iki 2007 m. iš pajamų buvo galima atimti sumas, sumokėtas už studijas, kurias baigus įgyjamas pirmas aukštasis išsilavinimas. Mokymosi išlaidos iš pajamų atimamos apskaiciuojant pajamų mokestį, kuomet besimokantis asmuo deklaruoja metinį pajamų mokestį. Susigražinama suma negali viršyti 25 proc. sumokėtos sumos. Tais atvejais, kai nuolatinis Lietuvos gyventojas, kuris mokosi ar studijuoja, nėra pajamų mokesčio mokėtojas arba neturi galimybių pasinaudoti teise iš pajamų atimti sumokėtas už profesinį mokymą ar studijas išlaidas, šias gali iš savo pajamų atimti tėvai ar kiti šeimos nariai.

Be to, nuo 2003 m. Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostatos numato teisę nuo per kalendorinius metus gautu pajamų išskaiciuota pajamų mokesčio dalimi (iki 2 procentų) paremti pasirinkta subjekta, kuris pagal Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymą turi teisę gauti paramą. Profesinio mokymo išlaidos yra potencialios šios paramos gavėjos.

Mokestines paskatas imonėms įvestos 2005 m. (Pelno mokesčio įstatymo 13 ir 26 straipsniai, 2008 m. priimti įstatymo pakeitimai). Pelno mokesčio įstatyme numatyta lengvata, pagal kurią kadru rengimo ir darbuotojų kvalifikacijos kelimo išlaidos (susijusios su ju užimamomis pareigomis) priskiriamos prie leidžiamų atskaitymų.

Subsidijų mechanizmai pagal Bendrojo programavimo dokumento priemonę „Darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių ugdymas“ (placiu 9.2 skyrelyje) įvesti 2004 metais (pabaiga 2008 m.). Iš ES struktūrinių fondų skirta 48,7 mln. eurų, 12 mln. eurų (13 proc. sumos) skyre valstybė, o 31,3 mln. eurų (34 proc.) turėjo padengti fiziniai ir juridiniai asmenys. Pagal priemonę investicijos skirtos 4 veiklų grupėms:

- (a) parama pramonės, verslo imonių darbuotojų mokymui, kvalifikacijos tobulinimui ir perkvalifikavimui; mokymo darbo vietoje organizavimui;
- (b) parama valstybės ir savivaldybių institucijų ir išlaidų darbuotojų mokymui, kvalifikacijos tobulinimui ir perkvalifikavimui;
- (c) socialinės partnerystės plėtojimas;
- (d) gyventojų kompiuterinio raštingumo ugdymas.

Mokymo išlaidų gražinimo išlygos (išlygos, kuomet išlaidas gražina darbuotojas, ir išlygos, kuomet išlaidas gražina darbuotojo darbdavys) įvestos 2005 m. Darbo kodekse nustatyta, jog jeigu darbo sutartis nutraukiama iki jos termino pabaigos, darbdavys gali pareikalauti darbuotoją atlyginti išlaidas per paskutinius vienerius darbo metus darbuotojo mokymui, kvalifikacijos kelimui, stažuotėms.

Darbo kodeksas (2002 m.) nustato, kad darbuotojams gali būti suteikiamos *mokymosi atostogos* stojamiesiems, eiliniams, valstybiniais (baigiamiesiems) egzaminams pasirengti ir laikyti, laboratoriniams darbams atlikti ir konsultavimuisi, o taip pat diplominiam darbui baigti ir ginti. Darbuotojams, kurie mokosi, laiko stojamuosius egzaminus į aukštąsias mokyklas turedami imonių siuntimus, už suteikiamas mokymosi atostogas imones moka ne mažesni kaip vidutini darbo užmokestį. Darbuotojams, kurie laiko stojamuosius egzaminus ar mokosi savo iniciatyva, mokejimo už mokymosi laiką klausimas sprendžiamas kolektyvinese sutartyse arba šalių susitarimu.

10. Profesinio mokymo statistika

10.1. Profesinio mokymo programų klasifikacija

10.1.1. Pagrindiniai kriterijai, klasifikuojant profesinio mokymo programas

Studijų ir mokymo programos klasifikuojamos remiantis Lietuvos švietimo klasifikacija (LŠK), Lietuvos aukštojo mokslo studijų krypciu sarašu bei UNESCO rekomendacijomis. LŠK atitinka Tarptautine standartizuota švietimo klasifikacija (ISCED 97). Registruojant formaliojo mokymo ir studijų programas suteikiamas valstybinis (9 simboliu) ir ISCED (5 simboliu) kodai.

Remiantis Studijų ir mokymo programų kodavimo taisyklemis (2000 m.), valstybinio kodo struktūra sudaro programos lygmuo pagal LŠK (pagrindinio, vidurinio ar aukštojo mokslo lygmens programa), programos tipas (ar programa suteikia pagrindini, vidurini išsilavinimą, ar ji skirta žmonėms su specialiaisiais poreikiais), švietimo positis (profesinio mokymo programu, ISCED 2–4, atveju) arba studijų kryptis (neuniversitetiniu programu, ISCED 5, atveju) ir programos eiles numeris.

ISCED kodo struktūra: programos lygmuo, paskirtis (tolesnis kelias baigus programa), programos orientacija ISCED 2–4 programu atveju (bendroji, ikiprofesinė ar profesinė) arba kvalifikacijos vieta aukštojo mokslo sistemoje ISCED 5–6 programu atveju (pirmosios, antrosios pakopos ar vientisosios studijos) ir švietimo sritis.

10.1.2. Profesinio mokymo programos pagal lygius

29 lentelė. Vykdomos profesinio mokymo programos

Programos	Lygmuo (pagal ISCED)	Minimali trukmė	Maksimali trukmė	Vidutinė trukmė	Tipinis istojusių amžius (studijų pradžioje)
Programos neturintiems pagrindinio išsilavinimo (pagrindinis mokymas)	2	2 metai	3 metai		15–16
Programos turintiems pagrindini išsilavinimą (vidurinis mokymas)	3	2 metai	3 metai		16–17
Profesinio mokymo programos turintiems vidurini išsilavinimą (aukštojo išsilavinimo nesuteikiantis pavidurinis mokymas)	4	1 metai	2 metai		18–19
Aukštojo mokslo neuniversitetiniu studijų programos	5b	3 metai	4 metai		18–19

10.2. Švietimo sritys

30 lentelė. Vykdomos profesinio mokymo programos pagal švietimo sritys

Programos	Švietimo sritys*
Neturintiems pagrindinio išsilavinimo	21 Menas 34 Verslas ir administravimas 52 Inžinerija ir inžinerines profesijos 54 Gamyba ir perdirbimas 58 Architektūra ir statyba 62 Žemės ukis, miškininkyste ir žuvininkyste 72 Sveikatos priežiūra 81 Paslaugos asmenims 84 Transporto paslaugos
Turintiems pagrindini išsilavinima	21 Menas 34 Verslas ir administravimas 52 Inžinerija ir inžinerines profesijos 54 Gamyba ir perdirbimas 58 Architektūra ir statyba 62 Žemės ukis, miškininkyste ir žuvininkyste 76 Socialines paslaugos 81 Paslaugos asmenims 84 Transporto paslaugos
Turintiems vidurini išsilavinima	21 Menas 34 Verslas ir administravimas 48 Kompiuterija 52 Inžinerija ir inžinerines profesijos 54 Gamyba ir perdirbimas 58 Architektūra ir statyba 62 Žemės ukis, miškininkyste ir žuvininkyste 72 Sveikatos priežiūra 76 Socialines paslaugos 81 Paslaugos asmenims 84 Transporto paslaugos 85 Aplinkosauga 86 Saugos paslaugos
Neuniversitetiniu aukštųjų studijų programos	14 Mokytojų rengimas ir pedagogika 21 Menas 22 Humanitariniai mokslai 32 Žurnalistika ir informacija 34 Verslas ir administravimas 10 Teisė 48 Kompiuterija 52 Inžinerija ir inžinerines profesijos 54 Gamyba ir perdirbimas 58 Architektūra ir statyba 62 Žemės ukis, miškininkyste ir žuvininkyste 64 Veterinarija 72 Sveikatos priežiūra 76 Socialines paslaugos 81 Paslaugos asmenims 84 Transporto paslaugos 85 Aplinkosauga 86 Saugos paslaugos

*Remiantis Lietuvos švietimo klasifikacija

10.3. Ryšys tarp nacionaliniu kvalifikaciju ir kvalifikaciju

Šiuo metu kvalifikaciju sistema apima keturis profesinio išsilavinimo lygmenis ir tris lygmenis aukštojo mokslo sistemoje. 2005–2008 m., pasinaudojus Europos socialinio fondo parama, parengtas nacionalines kvalifikaciju sarangos projektas. Jame, panašiai kaip ir Europos kvalifikaciju sarangoje, numatyti 8 kvalifikaciju lygmenys. Daugiau informacijos pateikiama projekto “Nacionalines kvalifikaciju sistemos sukurimas” tinklalapyje: <http://www.lnks.lt>.

Profesinio mokymo įstatymas (nauja redakcija 2007 m.) nustato kvalifikaciju sudarymo, tvarkymo ir suteikimo principus. LR Vyriausybė nusprendė, kad atsakomybė už nacionalines kvalifikaciju sistemos kurimą turėtų būti perduota Švietimo ir mokslo ministerijai ir pasiūle atitinkamus Profesinio mokymo įstatymo pakeitimus. Šiuo metu siūlomi pakeitimai perduoti svarstyti Seimui. Seimui patvirtinus pakeitimus, Švietimo ir mokslo ministerija ims priemonių butinai sėkmingam proceso įgyvendinimui.

Autoriai, informacijos šaltiniai, akronimai ir santrumpos

11.1. Autoriai

Pranešima parengė Profesinio mokymo metodikos centras

11.2. Informacijos šaltiniai

ES struktūrinės paramos, skirtos pagal Lietuvos 2004–2006 m. Bendrąjį programavimo dokumenta darbo jėgos kompetencijai didinti, efektyvumo vertinimas: rezultatai, kiekybiniai ir kokybiniai pokyčiai, rekomendacijos ateiciai. Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2008. Prieiga per internetą: <http://esf.socmin.lt/index.php?180827254>

Kaip sekasi įgyvendinti valstybine švietimo strategija? Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2007

Laužackas, R. Profesinio rengimo terminu aiškinamasis žodynas. Terminology of Vocational Education and Training. Terminologie der Berufsbildung. Vytauto Didžiojo universitetas, 2005

Lietuvoje kvalifikacija tobulino kas septintas dirbantysis. 2006 m. dirbanciuju profesinio mokymo imonese tyrimo rezultatai. Lietuvos Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2007. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=2148>

Lietuvos darbo rinka skaiciais 2004–2008, 2009. Prieiga per internetą: <http://www.ldb.lt/Informacija/Apie/Documents/Lietuvos%20darbo%20rinka%20skaiciais%202004-2008.pdf>

Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo istatymas. *Valstybes žinios*, 2002, Nr. 71-2968

Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio istatymas. *Valstybes žinios*, 2002, Nr. 73-3085

Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo istatymas. *Valstybes žinios*, 1998, Nr. 66-1909

Lietuvos Respublikos neigaliųjų socialinės integracijos istatymas. *Valstybes žinios*, 2004, Nr. 83-2983

Lietuvos Respublikos pelno mokesčio istatymas. *Valstybes žinios*, 2001, Nr. 110-3992

Lietuvos Respublikos profesinio mokymo istatymo pakeitimo istatymas. *Valstybes žinios*, 2007, Nr. 43-1627

Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas Nr. IX-1700 „Del Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metu nuostatu“. *Valstybes Žinios*, 2003, Nr. 71

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Lietuvos švietimo klasifikacija. Sritys ir posrčiai. Vartotojo vadovas, 2000. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/apzvalgos/sritys2.pdf

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2000 m. gegužės 11 d. isakymas Nr. 566 „Del Studijų ir mokymo programų kodavimo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <http://www.skvc.lt/old/wwwskvc/566.doc>

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003 m. gruodžio 23 d. isakymas Nr. ISAK-1871 „Del Pagrindinio profesinio mokymo lešų skaičiavimo metodikos patvirtinimo“. *Valstybes žinios*, 2004, Nr. 5-102

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003 m. lapkričio 12 d. isakymo Nr. ISAK-1603 „Del studijų rezultatų iskaitymo tvarkos“. *Valstybes žinios*, 2003, Nr. 109-4899

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. birželio 1 d. isakymas Nr. ISAK-991 „Del Pagrindinio profesinio mokymo baigiamųjų kvalifikacijos egzaminu tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybes žinios*, 2005, Nr. 72-2622

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 12 d. isakymas Nr. ISAK-2549 „Del Jaunimo mokyklų koncepcijos“. *Valstybes žinios*, 2006, Nr. 7-263

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. kovo 29 d. isakymas Nr. ISAK-506 „Del Kvalifikaciniu reikalavimu mokytojams, dirbantiems pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, neformaliojo vaiku švietimo, pradinio, pagrindinio, vidurinio, specialiojo ugdymo ir profesinio mokymo programas, aprašo tvirtinimo“. *Valstybes žinios*, 2005, Nr. 43-1395

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. lapkričio 10 d. isakymas Nr. ISAK-2240 „Del Valstybes švietimo stebesenos tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybes žinios*, 2005, Nr. 141-5082

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2006 m. sausio 17 d. isakymas Nr. ISAK-90 „Del Pagrindinio profesinio mokymo programu rengimo ir iteisinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybes žinios*, 2006, Nr. 8-302

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. balandžio 3 d. isakymas Nr. ISAK-591 „Del Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo nuostatu“. *Valstybes žinios*, 2007, Nr. 40-1523

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. birželio 15 d. isakymas Nr. ISAK-1185 „Del 2007-2008 mokslo metu bendrųjų profesinio mokymo planu“. *Valstybes žinios*, 2007, Nr. 91-3658

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gegužės 31 d. isakymas Nr. ISAK-1039 „Del Sektoriniu praktinio mokymo centru kurimo koncepcijos patvirtinimo“. *Valstybes žinios*, 2007, Nr. 62-2383

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. isakymas Nr. ISAK-2332 „Del Nacionalines profesinio orientavimo švietimo sistemoje programos patvirtinimo“. *Valstybes žinios*, 2008, Nr. 7-258

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. isakymas Nr. ISAK-2333 „Del Praktinio profesinio mokymo išteklių pletros programos patvirtinimo“. *Valstybes žinios*, 2008, Nr. 7-259

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. liepos 27 d. isakymas Nr. ISAK-1578 „Del Mokytojų atestacijos nuostatu patvirtinimo“. *Valstybes žinios*, 2007, Nr. 86-3451

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. rugpjūčio 31 d. isakymas Nr. ISAK-1759 „Del Švietimo ir mokslo ministro 2003 m. vasario 25 d. isakymo Nr. 258 „Del savarankiško mokymosi tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybes žinios*, 2007, Nr. 95-3860

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. sausio 15 d. isakymas Nr. ISAK-54 „Del Mokytojų kompetencijos aprašo patvirtinimo“. *Valstybes žinios*, 2007, Nr. 12-511

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. sausio 11 d. isakymas Nr. ISAK-72 „Del Ankstesnio mokymosi pasiekimu užskaitymo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybes žinios*, 2008, Nr. 8-297

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. gruodžio 5 d. isakymas Nr. ISAK-3363 "Del Pedagogu rengimo reglamento patvirtinimo". *Valstybes žinios*, 2008, Nr. 143-5734

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialines apsaugos ir darbo ministro 2005 m. balandžio 29 d. isakymas Nr. ISAK-739/A1-116 „Del Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugu teikimo reikalavimu aprašo patvirtinimo“. *Valstybes žinios*, 2005, Nr. 60-2132

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. lapkričio 19 d. isakymas Nr. ISAK-1635/A1-180 „Del Profesinio orientavimo strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmu plano tvirtinimo“. *Valstybes žinios*, 2004, Nr. 56-1955

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro isakymas del švietimo ir mokslo ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. Kovo 26 d. Isakymo NR. ISAK-433/A1-83 „Del mokymosi visa gyvenima užtikrinimo strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmu plano tvirtinimo“ pakeitimo. *Valstybes žinios*, 2008, Nr. 122-4647

Lietuvos Respublikos švietimo istatymo pakeitimo istatymas. *Valstybes žinios*, 2003, Nr. 63-2853

Lietuvos Respublikos užimtumo remimo istatymas. *Valstybes žinios*, 2006, Nr. 73-2762

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimas Nr. 935 „Del Lietuvos 2004-2006 metu bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo“. *Valstybes žinios*, 2004, Nr. 123-4486

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. lapkričio 22 d. nutarimas Nr. 1163 „Del Valstybes tarnautoju mokymo 2007-2010 metu strategijos patvirtinimo“. *Valstybes žinios*, 2006, Nr. 127-4845

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 608 del Pagrindinio profesinio mokymo ir darbo rinkos profesinio mokymo sujungimo priemonių plano patvirtinimo. Prieiga per internetą: http://www.lrv.lt/bylos/Teises_aktai/2008/06/10862.doc

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. kovo 5 d. nutarimas Nr. 193 del Ilgalaikes pedagoginiu darbuotoju darbo užmokescio didinimo programos patvirtinimo. Prieiga per internetą: http://www.lrv.lt/bylos/Teises_aktai/2008/03/10251.doc

Lietuvos Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. Demografijos metraštis=Demographic yearbook 2006. Lietuvos Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2007

Lietuvos Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. Statistikos metraštis = Statistical Yearbook of Lithuania. Lietuvos statistikos departamentas, 2008

Lietuvos Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. Švietimas=Education 2007. Lietuvos statistikos departamentas, 2008

Profesinio mokymo metodikos centras. Detailed thematic analysis “Continuing education and training for adults”, 2006. Prieiga per internetą: http://www.trainingvillage.gr/etv/Information_resources/NationalVet/Thematic/analysis.asp

Profesinio mokymo metodikos centras. Detailed thematic analysis “Skills and competences development and innovative pedagogy”, 2007. Prieiga per internetą: http://www.trainingvillage.gr/etv/Information_resources/NationalVet/Thematic/analysis.asp

Profesinio mokymo metodikos centras. Overview of national VET system, 2008. Prieiga per internetą: http://www.trainingvillage.gr/etv/Information_resources/NationalVet/Thematic/

Specialistu poreikio prognozes Lietuvoje. VŠI Nacionalines pletros institutas, 2008

Specialistu poreikio tyrimu metodologija. VŠI Nacionalines pletros institutas, 2008

Tamošiunas T., Štutiniene I., Filipaviciene D., Guseva O., Neformaliojo suaugusiųjų švietimo bukle ir gyventojų bei darbdavių požiūris į neformalų darbuotojų švietimą. Sociologinio tyrimo ataskaita, 2005. Prieiga per internetą: <http://www.issic.lt/alevel/pictures/Dokumentai/Darbdaviai.doc>

Žinių nuolat siekia kas antras Lietuvos suaugęs gyventojas. 2006 m. suaugusiųjų švietimo tyrimo rezultatai. Lietuvos Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, 2007. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=1885>

Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa, 2007. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/ES_Paramą/struktūrinės_paramos_2007_1013m_medis/titulinis/files/1VP_ZI_P_2007-07-30.pdf

Internetiniai šaltiniai:

Atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema AIKOS: <http://www.aikos.smm.lt>

ES parama: <http://www.esparama.lt>

Euroguidance Lietuva: <http://www.euroguidance.lt>

Europass: <http://www.europass.lt>

Kalejimų departamentas prie LR teisingumo ministerijos: <http://www.kalejimudepartamentas.lt>

Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos: <http://www.ldb.lt>

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos: <http://www.ldrmt.lt>

Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kurybos centras: <http://www.lmitkc.lt>

Lietuvos nuotolinio mokymosi tinklas: <http://www.liedm.lt>

Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų asociacija: <http://www.chambers.lt>

Lietuvos Respublikos Žemės ūkio rūmai: <http://www.zur.lt>

Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija: <http://www.lssa.smm.lt>

Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras: <http://www.lssic.lt/>

Lietuvos virtualus universitetas: <http://www.lvu.lt>

Lisabonos Strategijos įgyvendinimas: http://www.ukmin.lt/en/strat_prog/lisbon/

Mokytojų kompetencijos centras: <http://www.mkc.lt>

Paramos fondas Europos socialinio fondo agentūra: <http://www.esf.lt>

Profesinio mokymo metodikos centras: <http://www.pmmc.lt>

Projektas „Vieningos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos sukūrimas ir idėgimas“: <http://projektai.pmmc.lt>

Projektas „Nacionalinės kvalifikacijų sistemos sukūrimas“: <http://www.lnks.lt>

Projektas „Nacionalinės profesinio rengimo standartų sistemos pletra“: <http://projektai.pmmc.lt>

Projektas „Strateginių kompetencijų suteikimas profesijos mokytojams: patirties pletra“: <http://projektai.pmmc.lt>

Renkuosi mokytis!: <http://www.renkuosimokyti.lt>

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija: <http://www.socmin.lt>

Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės: <http://www.stat.gov.lt>

Studijų kokybės vertinimo centras: <http://www.skvc.lt>

Švietimo informacinių technologijų centras: <http://www.ipc.lt>

Švietimo ir mokslo ministerija: <http://www.smm.lt>

Švietimo mainų paramos fondas: <http://www.smpf.lt>

Švietimo valdymo informacinė sistema: <http://www.svis.smm.lt>

Valstybės tarnybos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos: <http://www.vtd.lt>

Viešosios politikos ir vadybos institutas: <http://www.vpvi.lt>

VŠĮ Nacionalinės plėtros institutas: <http://www.npi.lt>

11.3. Akronimu ir santrumpu sarašas

AIKOS – Atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema

BVP – bendrasis vidaus produktas

CVTS – Testinio profesinio mokymo imonese tyrimas

ECVET – Europos profesinio mokymo kreditu sistema

ESF – Europos socialinis fondas

IKT – informacinės komunikacinės technologijos

ISCED – Tarptautinė standartizuota švietimo klasifikacija

LDB – Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

LDRMT – Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

LieDM – Lietuvos nuotolinio mokymosi tinklas

NACE – Europos ekonomines veiklos rušių klasifikatorius

PIT – Profesinio informavimo taškai

PMMC – Profesinio mokymo metodikos centras

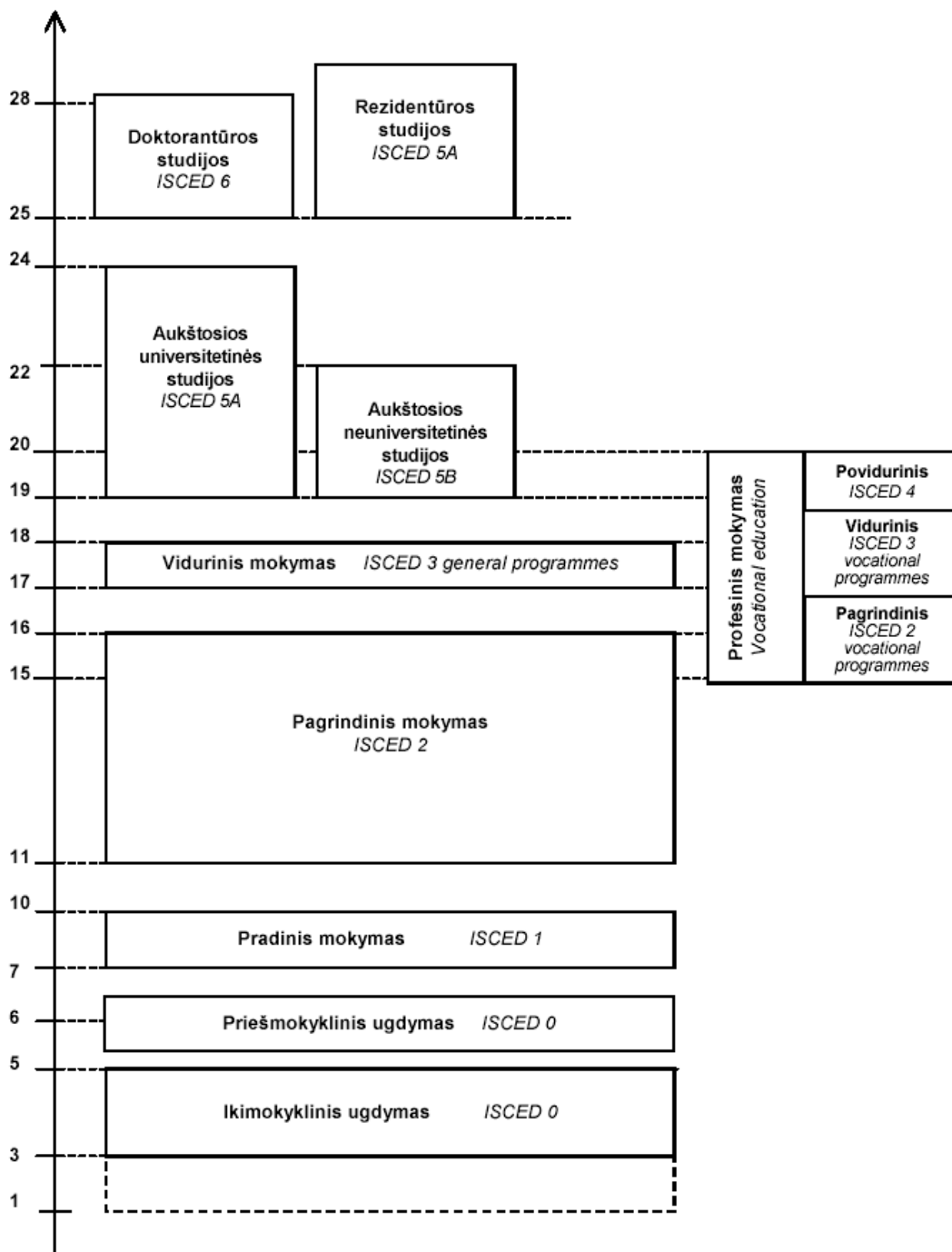
SADM – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

SKVC – Studijų kokybės vertinimo centras

ŠMM – Švietimo ir mokslo ministerija

Priedas: Lietuvos švietimo sistema

Teorinis amžius, metais
Theoretical age, years

Šaltinis: Švietimas 2008, Statistikos departamentas